

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Diplomová práce

2019

Bc. Karolína Durdová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Politika inkluzivního vzdělávání:

Výsledek advokačních koalic?

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Karolína Durdová

Studijní program: Veřejná a sociální politika

Vedoucí práce: PhDr. Michaela Hiekischová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 11. 7. 2019

Bc. Karolína Durdová

Bibliografický záznam

DURDOVÁ, Karolína. *Politika inkluzivního vzdělávání: Výsledek advokačních koalic?*. Praha, 2019. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Michaela Hiekischová, Ph.D.

Rozsah práce: 112 260 znaků včetně mezer, 62,4 normostran

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá politikou inkluzivního vzdělávání v České republice, a to konkrétně jejím vývojem od 90. let 20. století do roku 2018. Klade si za cíl tento vývoj popsat a alespoň částečně osvětlit příčiny vyostření debaty o politice inkluzivního vzdělávání a zvýšení zájmu široké veřejnosti o toto téma, jenž přišel především po novele školského zákona v roce 2015. Pomocí metody process tracing testuje, zdali mohou být tyto příčiny popsány teorií advokačních koalic. V rámci tohoto testování dochází k identifikaci hlavních aktérů a jejich rozdělení do advokačních koalic. Součástí práce je tedy také přehled teorie advokačních koalic, vsazený do kontextu politiky inkluzivního vzdělávání, a dále kvantitativní mediální analýza zkoumající počet relevantních výskytů v nejčtenějších denících, popis rozhovorů se zainteresovanými aktéry a rozsáhlá kvalitativní analýza dostupných zdrojů. V závěru se práce pokusí navrhnout opatření, která by alespoň částečně mohla sloužit k umírnění debaty o inkluzivním vzdělávání. Příloha k práci zahrnuje scénář použitý během rozhovorů s oslovenými respondenty.

Annotation

The topic of this diploma thesis is the development of the policy of inclusive education in the Czech Republic from the 1990s to 2018. Its objective is to describe this development and at least partially clarify the reasons for the controversy created by this policy and the increase in the public interest about this topic after the amendment of the education law in 2015. Using the process tracing method, it is testing if these reasons can be described by the theory of the advocacy coalition framework. During this testing, main actors are identified and divided into advocacy coalitions. Therefore, an overview of the theory of advocacy coalition framework is included in this work, set in the context of the inclusive education policy, together with a quantitative media analysis looking at the number of relevant articles in the three most-read newspapers, a description of the interviews with the involved actors and an extensive qualitative analysis of available resources. In the last part of this work, there is an attempt to suggest measures that could at least partially calm down the discussion about the current inclusive education policy. The attachment to this work includes the scenario describing the structure of the interviews with the respondents.

Klíčová slova

Vzdělávání, školství, vzdělávací politika, inkluze, inkluzivní vzdělávání, advokační koalice, teorie advokačních koalic, veřejná politika

Keywords

Education, education policy, inclusion, inclusive education, advocacy coalition, theory of advocacy coalition framework, public policy

Politika inkluzivního vzdělávání: Výsledek advokačních koalic?

Policy of Inclusive Education: Result of Advocacy Coalitions?

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce PhDr. Michaele Hiekischové, Ph.D. za cenné rady a rodině za trpělivost.

Obsah

Úvod.....	1
Kapitola 2: Teoretické ukotvení práce	4
Kapitola 3: Výzkumné otázky a cíle práce.....	9
Kapitola 4: Metodologie.....	10
Process tracing.....	12
Popis metody	12
Popis výchozí situace X a konečné situace Y:	13
Zobrazení zkoumané situace	15
Operacionalizace termínů.....	15
Testování hypotéz metodou process tracing	16
Použitá evidence v rámci metody process tracing	17
Kapitola 5: Průběh přípravy a implementace současné inkluzivní politiky.....	18
Porevoluční vývoj – 90. léta 20. století	18
Počátek 21. století a nový školský zákon.....	19
Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a následný vývoj.....	20
Reakce na připravující se reformy	21
Novela školského zákona z roku 2015	21
Vnímání současné inkluzivní politiky řediteli a vývoj od roku 2018	25
Shrnutí kapitoly	25
Kapitola 6: Vývoj diskuze o současné inkluzivní politice – výsledek působení advokačních koalic?	27
Kapitola 6a: Rozdělení do advokačních koalic	29
Vláda a její organizace a instituce.....	29
Neziskové a nevládní organizace	33
Pedagogové, ředitelé a pracovníci školských zařízení	39
Politici představitelé, politické strany	44

Média.....	45
Rozdělení aktérů.....	52
Kapitola 6b: Testování stanovených hypotéz.....	53
Hypotéza č. 1.....	53
Hypotéza č. 2.....	56
Hypotéza č. 3.....	59
Kapitola 6c: Výsledky testování hypotéz metodou process tracing.....	62
Shrnutí kapitoly.....	62
Kapitola 7: Doporučení.....	64
Komunikace a připravenost systému.....	64
Jasně definování skupin žáků.....	65
Zaměřit se na činnost školských poradenských zařízení.....	66
Podpora nadaných žáků.....	66
Revize zrušení RVP ZV-LMP.....	67
Podpora speciálního školství.....	67
Závěr.....	69
Reference.....	70
Teze diplomové práce.....	79
Příloha I.....	84

Úvod

Inkluze. Pojem v minulosti spojovaný převážně s adjektivem *sociální*, v dnešní době převážně s inkluzí ve vzdělávání. Pojem, který se, i přes svou odbornost, propracoval do článků určených pro širokou veřejnost a je často doprovázen hodnotícími expresivními výrazy, jež čtenáře nenechají na pochybách o tom, jaký názor má autor článku na po česku pojatou inkluzivní problematiku. Pojem, který dosáhl v české společnosti takové kontroverze, že Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jako „MŠMT“) mělo potřebu na své webové stránky umístit dokument *Nepravdy o inkluzi*. (MŠMT 2016b)

Zmíněný dokument reaguje na články vycházející na téma inkluzivního vzdělávání v deníku Blesk a v něm uvedených „šest ne pravdě podobných výroků“ se týká změn, jež se v oblasti inkluzivního vzdělávání udály v souvislosti s novelou školského zákona z roku 2015. Byl to právě rok 2015 a posléze rok 2016, kdy se začalo téma inkluzivního vzdělávání těšit největší pozornosti ze strany širokého spektra aktérů. Neušel ani zájmu autorů akademických prací, jež se zaměřovaly například na vysvětlení podstaty inkluzivního vzdělávání a jeho provedení v „hlavním vzdělávacím proudu“, viz například práce Kateřiny Hůlové *Inkluzivní vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na základní škole*. Jiné práce například popisovaly vývoj inkluze od roku 1989, viz práce Kateřiny Šplíchalové *Teorie a praxe inkluze v oblasti vzdělávání po roce 1989*, její realizaci na konkrétních školách, viz práce Jitky Jakubcové *Inkluze na Základní škole Miroslav*, postoj konkrétních aktérů (převážně pedagogů) vůči politice inkluzivního vzdělávání, viz práce Radky Tauchmanové *Postoje učitelů prvního stupně základních škol k inkluzi* nebo Barbory Štáblové *Inkluze ve vzdělávání z pohledu pedagogů základních škol*.

Na první pohled by se mohlo zdát, že o *inkluzi* již bylo z mnohých úhlů pohledu napsáno a řečeno dost. I přes to jsem ovšem měla dost silnou motivaci se tomuto tématu ve své práci

věnovat a prozkoumat jej v trochu jiném světle, aniž bych se pokoušela o hodnocení toho, zdali je nebo není současně nastavená inkluzivní vzdělávací politika dobrá či špatná. Jako člověk se zkušenostmi s organizacemi pracujícími s mentálně a zdravotně postiženými jsem se s termínem *inkluzie* setkala nejenom ve strategických dokumentech nebo při poslechu debat politických představitelů, ale také v praxi, a dokážu si představit, že černobílé hodnocení inkluzie jako špatné či dobré neodpovídá často komplikovanější pestrobarevné realitě a je nutné rozlišovat mezi inkluzivním vzděláváním na papíře a v praxi. Jako člověk se zájmem o tvorbu a implementaci veřejných politik jsem byla fascinována kontroverzí, kterou *inkluzie* vyvolala, a právě *inkluzi* jako veřejné politice a roli nejrůznějších aktérů na její vývoj jsem se rozhodla věnovat svou diplomovou práci.

Konkrétněji by se tedy cíl této práce dal popsat jako snaha o odhalení a popis toho, jak se vytvářela vzdělávací inkluzivní politika v českém kontextu do roku 2018 a o vysvětlení rozruchu, jež politika inkluzivního vzdělávání v České republice způsobila, se zaměřením na široké spektrum aktérů, od politických představitelů přes neziskové organizace po pedagogy a ředitele škol. Jedinečnost této práce spočívá právě v náhledu na rozdíly a podobnosti mezi postoji jednotlivých aktérů vůči inkluzivní politice a ve snaze rozklíčovat příčiny toho, proč se politika společného vzdělávání stala celospolečensky diskutovaným tématem se značným kontroverzním nábojem. V neposlední řadě se tato práce také pokusí o návrh opatření, která by vedla ke zlepšení situace a alespoň k částečnému usmíření táborů, jež rozděluje právě názor na správnost pojetí současné politiky inkluzivního vzdělávání.

Pro vysvětlení příčin zmíněného kontroverzního náboje politiky inkluzivního vzdělávání jsem v práci zvolila ve veřejné politice dobře známou teorii advokačních koalic. Teorie advokačních koalic je považována za výborný nástroj pro vysvětlení změn v přesvědčeních a vývoje politik, u nichž dochází k zapojení různorodých aktérů – vládních organizací, zájmových skupin, výzkumných institucí, médií apod. Tato teorie byla vybrána také proto, že v případě, že by

dokázala alespoň částečně vysvětlit vývoj politiky inkluzivního vzdělávání, by pochopení jejich mechanismů mohlo pomoci k uklidnění diskuze o inkluzivním vzdělávání.

V následující kapitole této práce je představena teorie advokačních koalic v kontextu vývoje politiky inkluzivního vzdělávání. Na teoretickou kapitolu navazuje část metodologická definující výzkumné otázky a cíl práce a popisující metodologii využitou v této práci. Poté následuje část analytická, která je rozdělena podle výzkumných otázek – kapitola 5 zodpovídá výzkumnou otázku č. 1, kapitola 6 s využitím metody *process tracing* otázku č. 2 a kapitola 7 otázku č. 3. Právě kapitola 7 si dává nejambicióznější cíl – představit podněty k umírnění diskuze, jež by mohly sloužit i v případě jiných politik, u nichž by hrozilo, že by se diskuze kolem nich vyvíjela podobně dramaticky jako v případě politiky inkluzivního vzdělávání.

Kapitola 2: Teoretické ukotvení práce

Jak již název této diplomové práce napovídá, při hledání odpovědí na druhou výzkumnou otázku byla využita teorie advokačních koalic. Autory teorie advokačních koalic jsou Paul A. Sabatier a Hank C. Jenkins-Smith. Teorie byla poprvé publikována v roce 1988 a později několikrát upravena – například v roce 1993 na základě případových studií, které nechali vyhotovit její autoři, nebo později, kdy byla po mnohočetném použití na evropské půdě kritizována za svou „američnost“ a objevily se snahy o přizpůsobení teorie evropskému prostředí. (Sabatier 2007, s. 189-190) Tato část diplomové práce představí hlavní myšlenky teorie advokačních koalic a také některé z úprav, které byly navrženy pro lepší přizpůsobení teorie evropskému kontextu.

Teorie advokačních koalic předpokládá, že a) na makroúrovni probíhá tvorba politik mezi odborníky v rámci politického subsystému, nicméně ti jsou ovlivněni širším politickým a socioekonomickým systémem; b) jednání jedince na mikroúrovni je ovlivněno i jinými faktory než pouze racionálním uvažováním a c) nejlepším způsobem, jakým jednotliví aktéři dosáhnou svých cílů, je vytvořením tzv. advokačních koalic. (Sabatier 2007, s. 191-192)

První bod počítá s existencí tzv. subsystémů, jež tvrdí, že pro úspěch v dané politice je třeba značné specializace. Ta vede ke vzniku subsystémů, ve kterých se sdružují experti na dané téma. (Sabatier 2007, s. 192) Teorie advokačních koalic se zaměřuje na zkoumání změn za období v délce deseti let a více, proto také definuje termín *vyspělých politických subsystémů*. Jedná se za a) o skupinu účastníků považující se za semiautonomní komunitu, která sdílí expertízu v dané politice a v rámci delšího období se jí snaží ovlivnit b) orgány, zájmové skupiny a výzkumné instituce, jejichž části (odborníky, oddělení apod.) se na danou politiku v rámci delšího období specializují. (Sabatier 2007, s. 192) Při identifikaci jednotlivých subsystémů ovlivňujících danou politiku je také důležité definovat rozsah subsystému – v potaz

by měl být brán geografický dopad a také skutečný význam a relevantnost subsystému. (Sabatier 2007, s. 192) V případě inkluzivní politiky se budeme tedy zaměřovat nejen na subsystémy na regionální, národní, ale také evropské úrovni, protože například orgány Rady Evropy hrály ve formování současné podoby inkluzivní politiky značnou roli, jak bude popsáno v *Kapitole 5: Průběh přípravy a implementace současné inkluzivní politiky*.

Většina rozhodování o dané politice se uskutečňuje uvnitř jednotlivých subsystémů, ty jsou ovšem ovlivňovány dvěma druhy exogenních faktorů. Prvním typem jsou relativně stabilní exogenní faktory – jako jsou obecné vlastnosti daného problému, sociokulturní kontext a legislativní prostředí. (Sabatier 2007, s. 193) Tyto faktory se mění velmi pomalu, nicméně tvoří základní strukturu, v rámci které musí jednotliví aktéři fungovat. V kontextu inkluzivní politiky jsou to například struktura vzdělávacího systému, fungování školských poradenských zařízení, Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Druhým typem jsou dynamické exogenní faktory – například změny socioekonomických podmínek, změny ve vládnoucí koalici, rozhodnutí nebo činy jiných aktérů/subsystémů. (Sabatier 2007, s. 193) V případě inkluzivní politiky se bude jednat například o rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice z roku 2007. (MŠMT 2012) Teorie advokačních koalic předpokládá, že právě tyto dynamické exogenní faktory jsou hybateli politických změn.

Druhým základním kamenem teorie je chování jedince, jež podle teorie advokačních koalic není ovlivněno pouze racionálním uvažováním, nýbrž také normativními postoji a altruistickým chováním. Teorie tedy neuvažuje o *homo oeconomicus*, (Potůček 2016, s. 77) nýbrž o aktérech, kteří využívají i dva systémy normativního uvažování: logiku vhodnosti – kde správné chování znamená chování podle pravidel a logiku následků – kde se správné chování snaží o maximalizaci dobrých následků. (Sabatier 2007, s. 194) Problémem, který ztěžuje dosažení kompromisu mezi jednotlivými koalicemi, je, že normativní přesvědčení jsou jen velmi těžko

změnitelná a jejich rozdílnost mezi koalicemi jen navyšuje nedůvěru mezi již rozdělenými tábory. Teorie advokačních koalic také předpokládá, že si aktéři dané politiky budou více pamatovat své porážky než výhry, což v kombinaci s optikou *devil shift*, kdy vnímají své oponenty jako horší, podlejší apod. než pravděpodobně jsou, jen posiluje vztahy v rámci koalic a prohlubuje názorové rozdíly mezi koalicemi odlišnými. (Sabatier 2007b, s. 194) Teorie advokačních koalic rozlišuje tři úrovně normativních přesvědčení: nejhlubší, základní přesvědčení tzv. *deep-core beliefs* (často založené na obecném vidění světa, lidské podstaty, role trhu a vlády apod.), přesvědčení týkající se samotné politiky tzv. *policy-oriented beliefs* (pokrývající většinou celý politický subsystém a týkající se základních aspektů dané politiky, kvůli čemuž je velmi obtížné je změnit) a sekundární přesvědčení tzv. *secondary beliefs* (jež nemusí pokrývat celý subsystém, díky čemuž jejich změna vyžaduje i méně úsilí). Teorie advokačních koalic tvrdí, že operacionalizací nejméně dvou nebo tří přesvědčení druhé úrovně, tzn. přesvědčení týkajících se politiky samotné je možné identifikovat alespoň dvě koalice. (Sabatier 2007, s. 195) O tuto operacionalizaci se v rámci hledání odpovědí na výzkumnou otázku č. 2 pokusí i tato diplomová práce.

Třetím základním kamenem teorie advokačních koalic je tvrzení, že nejlepším způsobem, jak se s rozmanitostí aktérů v rámci subsystému vypořádat, je uspořádat se do tzv. *advokačních koalic*. Teorie advokačních koalic tvrdí, že pokud mají aktéři svá přesvědčení prosadit, musí spolupracovat s podobně názorově orientovanými skupinami/jedinci, sdílet své zdroje a vytvářet doplňující se strategie.

Jak bylo zmíněno v úvodní části této kapitoly, teorie advokačních koalic čelila kritice za svou „američnost“. Teorie vznikla na základě amerického pluralismu, který se od evropského kontextu do značné míry liší, například dobře organizovanými a vlivnými zájmovými skupinami, menším počtem politických stran nebo potřeby tzv. *supervětšiny* pro prosazení změn. Po četnější aplikaci teorie v evropském kontextu tak vznikla řada otázek o tom, zdali a

posléze jak je třeba teorii adaptovat na evropský kontext. Na tyto otázky odpovídá sám Sabatier ve svém článku *The advocacy coalition framework: revisions and relevance for Europe* a probírá například, jak v parlamentní demokracii definovat „změnu ve vládnoucí koalici systému“. (1998, s. 120) V parlamentním systému o dvou stranách je tato změna lehce definovatelná, problém nastává v parlamentním systému s více stranami (jako je například v České republice). Kompletní výměna stran ve vládě je pravděpodobně příliš náročným požadavkem, nicméně pouhá změna ve většinové straně se nezdá být dostačující. Navrženým kritériem je, aby vysoké procento (například 60-70 procent) křesel zákonodárců připadlo stranám, které předtím nebyly ve vládnoucí koalici. (Sabatier 1998, s. 120) V kontextu politiky inkluzivního vzdělávání je dobré připomenout, že ke značné změně ve vládnoucí koalici došlo v roce 2014, kdy po osmi letech pravicových a úřednických vlád sestavují vládu strany ČSSD, KDU-ČSL a hnutí ANO, pod vedením premiéra Bohuslava Sobotky. Ministrem školství se stává Marcel Chládek.

Dalším bodem, na který se Sabatier ve svém článku zaměřuje, je jiný *politický styl*, jež ovlivňuje překážky a strategie aktérů a pravděpodobnost, že dojde k významné politické změně. (1998, s. 121) Politickým stylem je míněna míra dohody potřebná pro zavedení významné politické změny, u níž Sabatier rozlišuje tři stupně – pro zavedení změny a) stačí méně než většina (například v nedemokratických státech), b) je třeba kvalifikované většiny, c) stačí nadpoloviční většina. (1998, s. 121) V parlamentním systému České republiky je pro prosazování legislativních změn v kontextu inkluzivní politiky dostatečná nadpoloviční většina, kterou má většinou vládnoucí koalice zajištěnou. Při dosažení konsenzu s koaličními partnery by tedy vládnoucí koalice neměla mít problém plánované změny prosadit.

Dále by se při aplikaci teorie advokačních koalic měl brát v potaz vliv Evropské unie či jiných evropských institucí a přístup členských států k jejich pokynům a doporučením. (Sabatier 1998, s. 121) V kontextu politiky inkluzivního vzdělávání je patrný vliv Evropského soudu pro lidská

práva, který v roce 2007 rozhodl ve věci D.H. a ostatní proti České republice. (Evropský soud pro lidská práva 2007) Dále je v kontextu inkluzivní politiky zmiňován vliv Komisaře Rady Evropy pro lidská práva Nilse Muižniekse, který hodnotil přístup České republiky k inkluzi ve vzdělávání, více v *Kapitole 5: Průběh přípravy a implementace současné inkluzivní politiky*.

I přes výše uvedené je Sabatier toho názoru, že teorie advokačních koalic je i v evropském kontextu dobrým pomocníkem při analýze vztahů mezi jednotlivými subsystemy/aktéry a vývoji různých politik. Pokud se potvrdí, že mechanismy teorie advokačních koalic se dají aplikovat i na vývoj politiky inkluzivního vzdělávání, mohlo by to napomoci k pochopení příčin vyhocenosti diskuze o inkluzivním vzdělávání a v nejlepším případě i částečného zklidnění či vyřešení situace.

Kapitola 3: Výzkumné otázky a cíle práce

Cílem diplomové práce je popsat a odhalit, jakým způsobem se v českém kontextu formovala politika inkluzivního vzdělávání MŠMT (přesněji bude tento termín definován v *Kapitole 4: Metodologie*). Konkrétně se zaměří na proces vytváření, přípravy a implementace inkluzivní politiky s důrazem na postoje a názory aktérů a na mediální diskurz. Dále se práce pokusí vyvrátit nebo potvrdit domněnku, že za vyhrocením značně vyostřené diskuze o inkluzivním vzdělávání stojí vytvoření a převážně fungování advokačních koalic, které se v oblasti vzdělávání snaží prosadit své cíle.

Stanovenému cíli odpovídají i výzkumné otázky, kterým se věnují následující kapitoly:

Výzkumná otázka č. 1 (*Kapitola č. 5: Průběh přípravy a implementace současné inkluzivní politiky*)

Jak probíhala příprava současné inkluzivní politiky a její implementace, co bylo jejím hnacím motorem?

Výzkumná otázka č. 2 (*Kapitola č. 6: Vývoj diskuze o současné inkluzivní politice – výsledek působení advokačních koalic?*)

Proč se stala inkluzivní politika realizovaná Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy tak intenzivně probíraným tématem, jež rozděluje nejen politické aktéry ale i širokou veřejnost? Můžeme tento stav objasnit pomocí teorie advokačních koalic?

Výzkumná otázka č. 3 (*Kapitola č. 7: Doporučení*)

Můžeme na základě našich zjištění navrhnout nějaké kroky, které by situaci zklidnily a dopomohly ke kompromisnějšímu a harmoničtějšímu vývoji v oblasti inkluzivního vzdělávání?

Kapitola 4: Metodologie

Výzkumný plán této práce je založen primárně na datech kvalitativního rázu, jež jsou doplněna daty kvantitativními. Z kvalitativních metod byla využita metoda *desk research*, díky níž byla analyzována sekundární data z dostupných zdrojů. Mezi ty patří například legislativní dokumenty (vyhlášky, nařízení, zákony), strategické dokumenty (strategie, koncepce, akční plány), průzkumy veřejného mínění nebo průzkumy zainteresovaných aktérů (například pedagogů), tiskové zprávy, články v odborných publikacích a články z denního tisku (k jejich další analýze více níže). Teorie advokačních koalic se většinou zaměřuje na tvorbu politik za období deseti let a více, diplomová práce si tedy klade za cíl pokrýt zdroje z podobně dostatečně dlouhého období, konkrétně alespoň z let 1993 až 2018.

Články z denního tisku byly podrobeny mediální analýze pomocí nástroje Newton MEDIA Search. Zde se jedná o metodu kvantitativní, která byla použita pro doplnění dat sekundárních, a zaměřila se na četnost výskytu vybraných termínů (klíčová slova použita ve vyhledávání byla *inkluze*, *inkluzivní* v kontextu *vzdělávání* a *školství*), časový vývoj a kontext výskytu těchto termínů v daných tištěných médiích (konkrétně byly výskyty rozděleny do tematických celků a ty byly poté kategorizovány podle příslušnosti k jednotlivým advokačním koalicím, viz *Kapitola 6a: Média*). Při výběru médií byla brána v potaz jejich čtenost, sestupně od nejčtenějšího budou tedy analyzována tři následující média: deník Blesk, deník MF Dnes, Právo. (MediaGuru 2018) Mediální analýza měla za cíl doplnění výše popsané analýzy sekundárních dat a její výsledky umožnily zařazení zkoumaných médií a dalších aktérů do příslušných advokačních koalic.

Dále byla analýza doplněna o primární data sesbíraná v rozhovorech s respondenty ze školské praxe, neziskových organizací a veřejných institucí – rozhovory byly tedy další kvalitativní

metodou využitou ve výzkumu a scénář rozhovoru je součástí *Přílohy I*. Scénář byl sestaven tak, aby získal potřebnou evidenci pro testování hypotéz v rámci výzkumné otázky č. 2, o tom, zdali můžeme konečnou situaci vysvětlit pomocí teorie advokačních koalic. Rozhovory proběhly v období od ledna do března 2019, částečně navazovaly na již získané kontakty při psaní seminárních prací autorky, také byli osloveni respondenti noví. Účelem rozhovorů bylo doplnit zkoumané souvislosti o osobní perspektivu významných aktérů v oblasti inkluzivní politiky a získat jejich vzhled na vývoj v minulosti, na roli jiných aktérů působících v této oblasti a na jejich představy o budoucím vývoji inkluzivní politiky. Z 11 oslovených respondentů se podařilo zrealizovat rozhovor se 6 z nich (jsou zvýrazněni tučně v tabulce níže) a shrnutí rozhovorů je uvedeno v příslušných kapitolách. V případě respondentů, které zastupují aktéry, u nichž se nepodařilo rozhovor zrealizovat (z důvodu nezájmu aktérů) se v této práci čerpalo z jejich veřejně dostupných vyjádření. Přehled oslovených respondentů je uveden níže:

Oslovení respondenti:	
Respondent č. 1	Ředitel základní školy zřízené dle §16 odst. 9. školského zákona
Respondent č. 2	Ředitel základní školy
Respondent č. 3	Pedagog působící na 2. stupni základní školy
Respondent č. 4	Asistent pedagoga působící na 1. stupni základní školy
Respondent č. 5	Pracovník Národního institutu pro další vzdělávání
Respondent č. 6	Pracovník neziskové organizace EDUin
Respondent č. 7	Pracovník Asociace speciálních pedagogů
Respondent č. 8	Pracovník Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy
Respondent č. 9	Zástupce Pedagogické komory

Respondent č. 10	Představitel politické strany ČSSD
Respondent č. 11	Představitel politické strany ODS

Tabulka 1: Respondenti oslovení v rámci rozhovorů

Process tracing

Popis metody

Při hledání odpovědi na výzkumnou otázku č. 2 je použita kvalitativní metoda *process tracing*, při které dochází k identifikaci kauzálních mechanismů, jež jsou považovány za příčiny určité situace – v tomto případě vyhocení diskuze o inkluzivním vzdělávání. (Beach et al. 2013, s. 21) Metoda se může využít k vysvětlení mechanismů, které způsobily nebo zabránily určitému jevu, v tomto případě bude zkoumat, zdali působením advokačních koalic došlo ke zpolitizování a vyhocení debaty o inkluzivní politice. Díky této metodě můžeme vyvrátit nebo potvrdit hypotézy o vlivu advokačních koalic na současnou podobu inkluzivní politiky.

Metoda *process tracing* se dá využít ke třem hlavním účelům. Zaprvé může sloužit jako metoda pro vytváření teorie (tzv. *theory-building process tracing*), zadruhé může sloužit k testování teorie (tzv. *theory-testing process tracing*), dále může být použita za účelem vysvětlení výsledků (tzv. *explaining-outcome process tracing*). (Beach et al. 2013, s. 21) Metoda *process tracing* bude v této diplomové práci využita pro testování teorie, bude se tedy jednat o druhou zmíněnou variantu.

U tzv. *theory-testing process tracing* známe výchozí a konečnou situaci (v našem schématu situace X a Y, viz níže) a existují odhady mechanismů, které vedly z X do Y, nebo jsme schopni pomocí logické úvahy zformulovat příčinné mechanismy na základě existujícího teoretického základu. (Beach et al. 2013, s. 56) Při práci s metodou je nutné provést konceptualizaci (vyjasnění kontextu) a operacionalizaci jednotlivých mechanismů. Ke konceptualizaci dochází

při zodpovězení výzkumné otázky č. 1, v *Kapitole 5: Průběh přípravy a implementace současné inkluzivní politiky*, k operacionalizaci potřebných termínů dochází v části *Operacionalizace termínů* níže.

Popis výchozí situace X a konečné situace Y:

Pro ilustraci výchozí a konečné situace byla provedena předběžná mediální analýza. Ta se zabývá zájmem výše zmíněných médií (Blesk, MF Dnes, Právo) o tematiku inkluzivního vzdělávání. Předpokládá, že zájem médií je přímo úměrný počtu publikovaných článků věnujících se tomuto tématu.

Období	Počet výskytů
1.1.1993-31.12.1999	1
1.1.2000-31.12.2004	0
1.1.2005-31.12.2009	11
1.1.2010-31.12.2014	22
1.1.2015-31.12.2018	387

Tabulka 2: Souhrnný přehled výskytů termínu inkluze nebo inkluzivní ve vztahu ke školství a/nebo vzdělávání ve třech nejčtenějších denících

Z výsledků předběžné mediální analýzy vidíme, že článků relevantních k inkluzi (klíčová slova: *inkluze, inkluzivní, vzdělávání/školství* v deníku Blesk, MF Dnes a Právo) vyšlo v obdobích 1990-1999 (1 výskyt), 2000-2004 (0 výskytů), 2005-2009 (11 výskytů) a 2010-2014 (22 výskytů) mnohem méně než v období 2015-2018 (387 výskytů), kdy byl jejich počet v porovnání s předchozími obdobími více než desetinásobný.

Tento mediální zájem je přímo úměrný množství legislativních změn, jež se v oblasti inkluzivního vzdělávání odehrály (podrobněji budou rozebrány v *Kapitole 5: Průběh přípravy*

a implementace současné inkluzivní politiky). V roce 2015 dochází k novele školského zákona, která je považována za stěžejní pro současnou podobu inkluzivní politiky, tato novela je posléze následována příslušnými vyhláškami. Novela školského zákona byla připravována již v období předcházejících roku 2015, kdy například v *Plánu opatření k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice* byly navrženy některé z kroků, jež byly posléze novelou a vyhláškami zrealizovány. V období před rokem 2015 se také začaly rýsovat advokační koalice, do centra pozornosti se ovšem inkluzivní vzdělávání dostává právě v souvislosti s novelou školského zákona v roce 2015 a s nástupem Kateřiny Valachové do funkce ministryně školství. Inkluzivní politika není v této době jen v centru pozornosti mediální, ale i té odborné, například předseda pražské sekce Asociace speciálních pedagogů Jiří Pilař označil období 2016-2018 za období „nepovedené inkluze“. (DVTV 2018) V rámci našeho schématu budeme tedy považovat období 2015-2018 za konečnou situaci (Y) v kontrastu s obdobími předešlými, jež budeme považovat za situaci výchozí (X).

V této diplomové práci je jednou ze stěžejních výzkumných otázek, zdali ke konečné situaci Y popsané výše vedlo **působení** advokačních koalic. Testována je tedy teorie advokačních koalic a kauzální mechanismy (hypotézy 1-3) vedoucí ze situace X do situace Y byly formulovány na základě teorie advokačních koalic shrnuté v *Kapitole 2: Teoretické ukotvení práce* následovně:

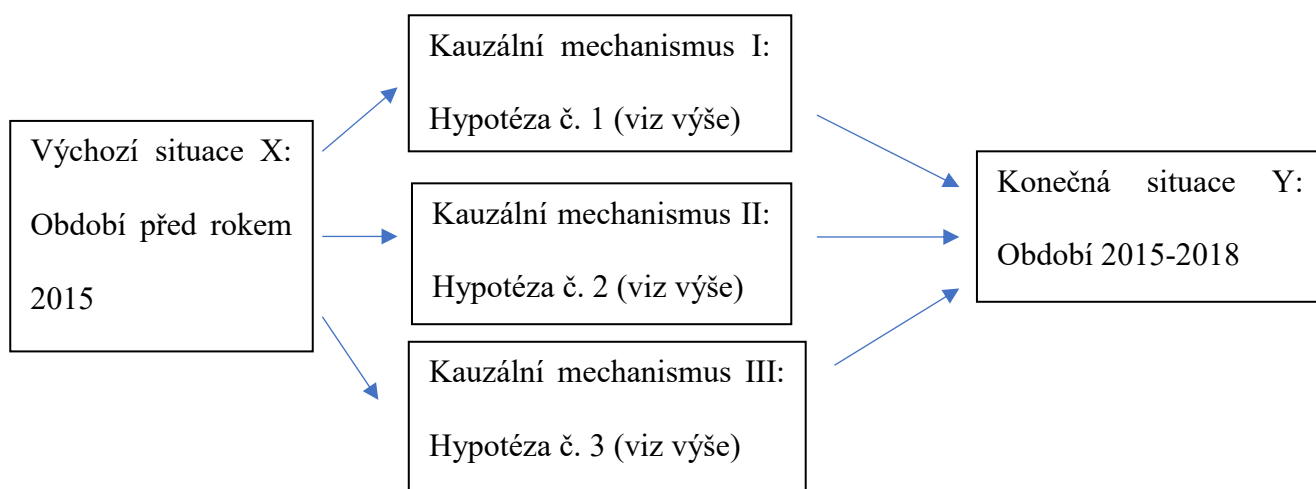
1. Teorie advokačních koalic tvrdí, že změny v dané politice jsou často iniciovány či urychleny **externím zásahem** do systému. Tento mechanismus tedy předpokládá, že tempo vývoje v politice inkluzivního vzdělávání bylo také urychleno externím zásahem, který dokáže využít jedna z koalic ke svému prospěchu a k iniciování změn.

2. Aktéři v rámci vnímaných koalic se **navzájem** ve svých přesvědčeních **utvrzují** a **vyhrazují** se proti aktérům, jež dle nich náleží do koalice jiné. Tito jejich „oponenti“ jsou často kvůli optice **devil shift** vnímáni jako horší a ještě rozdílnější, než možná ve skutečnosti jsou, což vzájemné nepochopení více prohlubuje.

3. **Vliv** jednotlivých koalic je **přímo úměrný** jejich přístupu k moci. Vládnoucí koalice se tedy snaží o prosazení svých záměrů, zatímco koalice „v opozici“ spíše jen kritizuje, bez značných reálných zásahů do vývoje dané politiky, čímž se jen nadále rozevírají pomyslné nůžky mezi jednotlivými koalicemi.

Zobrazení zkoumané situace

Zkoumanou situaci je možné zobrazit pomocí jednoduchého schématu:

Operacionalizace termínů

- *Externí zásah do systému*

Jakákoliv událost ovlivňující danou politiku, jež zasáhla subsystém vzdělávání v České republice zvenčí a kterou považují za externí zásah i jednotliví aktéři.

- *Změna*

Zásah do nastaveného systému

- *Současné pojetí inkluzivní politiky*

Politika inkluzivního vzdělávání nastolena novelou školského zákona v roce 2015 a následnými vyhláškami (č. 27/2016 a č. 270/2017), spojována především s ministryní Kateřinou

Valachovou, nicméně připravována i za jejich předchůdců, jak je zmíněno v části *Kapitole 5: Průběh přípravy a implementace současné inkluzivní politiky* a v *Kapitole 6: Vývoj diskuze o současné inkluzivní politice – výsledek advokačních koalic?* V textu diplomové práce je na tento termín odkazováno také jako „politika inkluzivního vzdělávání“ nebo „inkluzivní politika“.

- *Aktéři*

Individuální osobnosti a skupiny působící organizovaně v oblasti inkluzivní politiky.

- *Advokační koalice*

Skupiny aktérů (viz výše), jež sdružují sdílená přesvědčení týkající se dané politiky (tzv. *policy-oriented beliefs*).

- *Vládnoucí koalice*

Advokační koalice, která má dostatečné zastoupení na příslušných ministerstvech a dostatečný počet hlasů v Poslanecké sněmovně pro prosazení svých změn. Nejedná se pouze o koalici politickou, nýbrž zahrnuje aktéry i z jiných sfér společnosti (médiá, neziskové organizace apod.)

- *Opoziční koalice*

Advokační koalice, která se vymezuje vůči vládnoucí koalici a zastává názory jí opačné.

- *Prosazení záměrů*

Částečné nebo úplné prosazení plánů představovaných danou koalicí, které může mít podobu legislativní změny, novelizace vyhlášky apod.

Testování hypotéz metodou process tracing

V rámci metody process tracing se pro testování jednotlivých mechanismů může využít několika testů, a to tzv. testu stébla ve větru (*straw-in-the-wind test*), testu proskoku kruhem (*hoop test*), testu kouřící hlavně (*smoking gun test*) a oboustranně rozhodujícího testu (*doubly*

decisive test). (Mazák 2017, s. 62) Test stébla ve větru je pro naši práci nedostatečný, pro oboustranně rozhodující test je bohužel značně komplikované získat ve společenských vědách dostatečnou evidenci. Z testů proskoku kruhem a testu kouřící hlavě byl vybrán test proskoku kruhem, který na rozdíl od testu kouřící hlavě umožňuje eliminaci hypotéz na základě nedostatečné evidence a je tímto pro naši práci přínosnější. Tento test je také ve společenských vědách ze všech čtyř uvedených variant nejpoužívanější.

Použitá evidence v rámci metody process tracing

V rámci metody process tracing se užívá tzv. mechanistické evidence, která má představovat „pozorovatelnou stopu uvažovaného kauzálního mechanismu“. (Mazák 2017, s. 64) V rámci mechanistické evidence je možné i další dělení evidence na tzv. evidenci strukturní (*pattern evidence*), sekvenční (*sequence evidence*), v podobě záznamu (*account evidence*) a stopovou (*trace evidence*). (Mazák 2017, s. 64-65) V této práci bude využito co nejširšího spektra evidence, příkladem evidence strukturní je kvantitativní mediální analýza poukazující na zájem médií o daná témata, evidencí sekvenční je pozorování chronologického vývoje po exogenním zásahu do systému, rozhovory a analýzy sekundárních dat jsou evidencí v podobě záznamu.

Kapitola 5: Průběh přípravy a implementace současné inkluzivní politiky

Tato část diplomové práce nabízí odpověď na výzkumnou otázku č. 1: „**Jak probíhala příprava současné inkluzivní politiky a její implementace, co bylo jejím hnacím motorem?**“ Popisuje tedy vývoj politiky inkluzivního vzdělávání v České republice a klade důraz především na období od roku 2007, kdy začala vznikat řada strategických dokumentů, jež měly později zásadní dopad na podobu současné inkluzivní politiky.

Porevoluční vývoj – 90. léta 20. století

V 90. letech minulého století spravoval speciální školství Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol, který byl až do vzniku nového zákona v roce 2004 několikrát novelizován (došlo např. k přejmenování „škol pro žáky vyžadující speciální péči“ na „speciální školy“ (Zákon č. 171/1990 Sb.), zmiňuje se role speciálně pedagogických center (Zákon č. 138/1995 Sb.) nebo role kraje jako zřizovatele speciálních škol (Zákon č. 284/2002 Sb.)). Porevolučnímu vývoji školství pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami se věnuje například *Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989*, která po roce 1989 hovoří o určitém „obratu ve společnosti“, kdy započaly snahy o zapojování těchto žáků „do speciálních nebo specializovaných tříd běžných škol“. (MŠMT 2010b, s. 30) Dle zmíněné *Zprávy o vývoji českého školství od listopadu 1989* byla tato tendence podpořena i zpřísněním pravidel a podmínek pro zařazování dětí do základních škol praktických a speciálních a pro financování praktického a speciálního školství. (MŠMT 2010b, s. 30) V 90. letech začínají vznikat přípravné třídy pro žáky ze socio-kulturně znevýhodněného prostředí při mateřských školách, základních školách a tehdy zvláštních školách. (Škutová 2017, s. 10) V této době se také zakládají speciálně pedagogická centra a střediska výchovné péče, doplňující činnost pedagogicko-psychologických poraden. (Kohoutek 1998, s. 44) V letech 1992 až 1998 vydal Vládní výbor pro osoby se zdravotním postižením čtyři dokumenty (zprávu a národní plány)

popisující situaci osob se zdravotním postižením. Mimo jiné se zaměřují i na vzdělávání osob se zdravotním postižením, například *Zpráva o situaci zdravotně postižených a nejnaléhavějších úkolech, které je třeba vyřešit* (1992, s. 11) upozorňuje v oblasti vzdělávání na nízkou kvalitu poradenských služeb, segregaci postižených žáků z hlavního vzdělávacího proudu (v případě osvobození školní docházky i na odpírání práva na vzdělání) a na nepřipravenost hlavního vzdělávacího proudu pro přijetí postižených žáků. Šest let poté, v *Národním plánu vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením* (1998, s. 23) si vláda stanovuje cíl „v souladu s doporučením mezinárodních deklarací a norem považovat za přirozené a prioritní umístění dítěte s postižením v prostředí běžné školy se speciálně-pedagogickou podporou.“

Počátek 21. století a nový školský zákon

V roce 2001 byl porevoluční vývoj kladně hodnocen v *Bílé knize* vydané MŠMT, nicméně také zde bylo uvedeno, že další integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami ztěžují problémy personálního, profesního i technického charakteru. Bylo také upozorněno na zvyšující se počet žáků s problémy s učením, například na poruchy soustředění a také na zvyšující se počet žáků „ohrožených ve vývoji v důsledku znevýhodňujícího socio-ekonomického prostředí“. (MŠMT 2001, s. 58) Tento dokument také volal po reformě školského systému, která měla snížit stigmatizaci prostředí základních škol praktických a speciálních (tehdy zvláštních škol), dále zlepšit fyzický přístup ke vzdělávání (úprava interiéru škol, vybavení kompenzačními pomůckami), kvalitativní podmínky výuky a rozvoje pedagogů, zvýšit pozornost věnovanou individualitě dítěte a také se kladl důraz na roli poradenského systému. (MŠMT 2001, s. 58) Na tuto *Bílou knihu* navazoval školský zákon č. 561/2004 Sb. z roku 2005, který se zasadil o prosazování řady cílů zmíněných v *Bílé knize*. Zákon stanovil základní strukturu fungování vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, ty byly rozdělovány na děti, žáky nebo studenty se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním. Dle tohoto zákona měly tyto děti,

žáci a studenti „právo bezplatně užívat při vzdělávání speciální učebnice a speciální didaktické a kompenzační učební pomůcky poskytované školou“. Dále se zasadil o přejmenování zvláštních škol a pomocných škol. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a následný vývoj

Tématem společného vzdělávání značně zahýbal rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice z roku 2007, který došel k závěru, že v České republice došlo k nepřímé diskriminaci, a to především z důvodu umístění nadproporčního počtu romských žáků do tříd pro děti s lehkým mentálním postižením. (MŠMT 2012) Jako reakce na tento rozsudek byl v roce 2010 ze strany MŠMT vypracován *Národní akční plán inkluzivního vzdělávání* pro období 2010-2013, který byl v roce 2012 revidován po kritice České republiky ze strany Komisaře pro lidská práva Rady Evropy Nilse Muižniekse. Česká republika byla vyzvána k vytvoření realistického rozpočtu, stanovení konkrétních dat a indikátorů měřících pokrok v této oblasti. (Muižnieks 2012) Na to ve stejném roce navazovala aktualizace *Plánu opatření k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice*. (MŠMT 2012) Plán zahrnoval následující opatření: zavést evidenci počtu žáků vzdělávajících se podle rámcově vzdělávacího programu základního vzdělávání pro žáky s lehkým mentálním postižením (dále jen „RVP ZV-LMP“) od roku 2013, zjistit počet romských žáků vzdělávajících se podle RVP ZV-LMP (MŠMT 2012, s. 8), zavést supervizi nad diagnostikou a poradenskými zařízeními (MŠMT 2012, s. 7), revidovat diagnostické nástroje pro diagnostiku lehkého mentálního postižení (MŠMT 2012, s. 5), upravit vyhlášky pro vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (vypuštěním 25% tolerance žáků se zdravotním znevýhodněním ve třídě pro žáky se zdravotním postižením, zrušením možnosti dočasného zařazení žáka se sociálním znevýhodněním do třídy pro žáky se zdravotním postižením (MŠMT 2012, s. 4) a nahrazením diagnostického pobytu tzv. diagnostickým pozorováním/nejpozději od školního

roku 2014/15 (MŠMT 2012, s. 5)). Také se měl přehodnotit účel přípravných tříd, kam byly zařazovány převážně romské děti, které i kvůli nepovinné docházce přestávaly třídu navštěvovat již v prvním pololetí (MŠMT 2012, s. 9), provést revize přílohy RVP ZV-LMP (MŠMT 2012, s. 10) a vytvořit stálé fórum nevládních organizací v otázce rovných příležitostí ve vzdělávání (MŠMT 2012, s. 11). K realizaci kroků mělo dojít v následujících dvou letech a ministerstvo od něj očekávalo „konkrétní a viditelné zlepšení situace“. (Zeman 2012)

Reakce na připravující se reformy

V roce 2010 vznikla také Asociace speciálních pedagogů – samostatně nezávislá profesní organizace sdružující speciální pedagogy, jako reakce na kritiku kroků MŠMT po rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice. (ASPČR 2010) V otevřeném dopise z 26. ledna roku 2010 varovala před „násilným držením nerozvinutých dětí v hlavním vzdělávacím proudu“ a před následným snížením nároků a celkové úrovně základního vzdělávání. (ASPČR 2010) Asociace je aktivní do dnešního dne, zřejmě nejaktuálnějším počinem k době psaní této diplomové práce je otevřený dopis ze 14.12.2018 předsedy Asociace Martina Odehnala předsedovi vlády, varující před dezinformacemi o speciálním školství a snahou o jeho zrušení. (Odehnal 2018)

Novela školského zákona z roku 2015

Zatímco v programových prohlášeních z let předcházejících byl skloňován především termín „integrace“ nebo „rovný“ či „spravedlivý přístup ke vzdělání“, viz oddíl *Kapitoly 6a: Rozdělení do advokačních koalic*, s vládou z let 2014-2017 se v jejím programovém prohlášení objevuje termín „inkluze“. V roce 2015 byla pod č. 82/2015 Sb. ve Sbírce zákonů vyhlášena novela školského zákona a souvisejících zákonů (dále jako „novela školského zákona“). (Zákon č. 82/2015 Sb.) Jedním z klíčových témat bylo právě vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, což bylo popsáno v § 16 zmiňovaného zákona. Změny

měly ovšem odloženou účinnost a jejich obsah souvisel s vyhláškou č. 27/2016 Sb., která vešla v platnost 1. 9. 2016. Mezi hlavní změny patřilo opuštění od kategorizace dětí podle diagnózy (dříve byly děti rozdělovány na žáky se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním) a byl zaveden jednotný termín *žák se speciálními vzdělávacími potřebami*, jehož definice se zakládá na potřebě podpůrných opatření u daného žáka pro dosažení rovnoprávného základu při naplnění vzdělávacích možností žáka nebo uplatnění jeho práv. Další značnou změnou bylo vymezení konkrétních podpůrných opatření a definice různých stupňů podpůrných opatření a podmínky jejich využívání (rolí školského poradenského zařízení, žáka nebo studenta, zákonného zástupce, školy či školského zařízení apod.). Dále byl značně rozšířen bod o zařazování žáků do škol, tříd, oddělení nebo studijních skupin určených pro žáky se zdravotním postižením, kdy zákon č. 82/2015 Sb. konkrétněji definuje, pro jaké děti, žáky a studenty je toto zařazení možné, podobně jako podmínky nutné pro umístění dětí, žáků a studentů do těchto škol, tříd, oddělení či studijních skupin, viz srovnání níže:

„(8) Vyžaduje-li to povaha zdravotního postižení, zřizují se pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením školy, popřípadě se souhlasem krajského úřadu v rámci školy jednotlivé třídy, oddělení nebo studijní skupiny s upravenými vzdělávacími programy. Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a žáci s autismem mají právo se vzdělávat v základní škole speciální, nejsou-li vzdělávání jinak.“

Zdroj: Zákon č. 561/2004

„(9) Pro děti, žáky a studenty s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, závažnými vadami řeči, závažnými vývojovými poruchami učení, závažnými vývojovými poruchami chování, souběžným postižením více vadami nebo autismem lze zřizovat školy

nebo ve školách třídy, oddělení a studijní skupiny. Zařadit do takové třídy, studijní skupiny nebo oddělení nebo přijmout do takové školy lze *pouze dítě, žáka nebo studenta uvedené ve větě první, shledá-li školské poradenské zařízení, že vzhledem k povaze speciálních vzdělávacích potřeb dítěte, žáka nebo studenta nebo k průběhu a výsledkům dosavadního poskytování podpůrných opatření by samotná podpůrná opatření podle odstavce 2 nepostačovala k naplňování jeho vzdělávacích možností a k uplatnění jeho práva na vzdělávání. Podmínkou pro zařazení je písemná žádost zletilého žáka nebo studenta nebo zákonného zástupce dítěte nebo žáka, doporučení školského poradenského zařízení a soulad tohoto postupu se zájmem dítěte, žáka nebo studenta.*“

Zdroj: Zákon č. 82/2015

Novela také rozšířila školský zákon o § 16a a § 16b pojednávající o poradenské pomoci školského poradenského zařízení a o revizi zprávy nebo doporučení školského poradenského zařízení. V roce 2017 proběhla novela zákona týkající se § 16 a to zrušení odstavce 11 § 16, pojednávající o navyšování finančních prostředků na činnost školy ze státního rozpočtu z důvodu využití asistenta pedagoga v případě vybraných škol. (Zákon č. 101/2017 Sb.) V souvislosti s novelou zákona, která byla prezidentem podepsána 1. 4. 2015, byl v dubnu a květnu téhož roku zrealizován výzkum Univerzity Palackého v Olomouci *Postoje a potřeby pedagogické veřejnosti ve vztahu k implementaci podpůrných opatření podle nové školské legislativy*. (UPOL 2015) Výzkum přinesl jedinečný vhled pedagogických pracovníků na tehdejší vnímání inkluzivní politiky, který poukazuje na značnou různorodost názorů v rámci této skupiny. Mimo jiné se výzkum věnoval tzv. vstupnímu náhledu pedagogických pracovníků na chystané změny v rámci novely školského zákona a poukázal na důležitost, kterou

pedagogičtí pracovníci novele přikládali (UPOL 2015, s. 26), na rozpolcenost zkoumané skupiny, co se hodnocení nového systému podpůrných opatření týče (UPOL 2015, s. 27), na obavy z navýšení pracovního zatížení (UPOL 2015, s. 27), na skepticismus ohledně efektivity chystaných opatření u žáků se sociálním znevýhodněním (UPOL 2015, s. 30) apod. Přesná čísla z tohoto výzkumu budou uvedena v této práci v *Kapitole 6a*.

V souvislosti s výše zmíněnou novelou zákona byl také publikován *Akční plán inkluzivního vzdělávání 2016-2018* (2015, s. 8-10), který stanovil prioritní úkoly pro MŠMT (zrušení přílohy RVP ZV-LMP a revize Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání nebo vytvoření prováděcích předpisů k § 16 novely školského zákona), popisoval strategické cesty vedoucí k naplnění vize inkluzivního a kvalitního vzdělávacího systému (MŠMT 2015, s. 11), popisoval opatření ke zlepšení propojení vzdělávání a trhu práce, stanovil velmi stručný harmonogram přípravy, realizace a vyhodnocení plánu a také velmi krátce popsal etapy realizace plánu. (MŠMT 2015, s. 3)

Další legislativní změny přišly v roce 2017, kdy byly vydány vyhlášky 270/2017 Sb. a 416/2017 Sb. Změny si kladly za cíl například odstranit technické nedostatky předchozí vyhlášky; snížit administrativní zátěž; navýšit velikost skupiny, které je poskytováno podpůrné opatření v podobě pedagogické intervence ze 4 na 6 žáků; zavést normovanou finanční náročnost u pedagogické intervence a předmětu speciálně pedagogické péče; změnit výpočet prostředků ze státního rozpočtu určených pro podpůrná opatření personálního charakteru; zrušit normativní financování nenárokové složky u podpůrných opatření personálního charakteru; změnit podobu podpůrného opatření asistenta pedagoga (na dvě různé podoby) a zavést nové odstupňování činnosti asistenta pedagoga podle časového rozsahu (místo dosavadních 4 možností bylo zavedeno 7 různých časových rozsahů podpory). (MŠMT 2016d)

V roce 2017 také navštívil Českou republiku již výše zmiňovaný Komisař Rady Evropy pro lidská práva Nils Muižnieks a byly mu ze strany MŠMT představeny kroky vedoucí ke

správnému inkluzivnímu vzdělávání, především „rozsáhlá novela školského zákona“. (MŠMT 2017) Na rozdíl od zmiňovaného roku 2012, kdy čelila České republika kritice za nedostatečnost tehdy plánovaných opatření (po které následovalo přepracování *Plánu opatření k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice*), v roce 2017 byly provedené kroky hodnoceny jako konstruktivní. (MŠMT 2017)

Vnímání současné inkluzivní politiky řediteli a vývoj od roku 2018

V listopadu roku 2018 byly publikovány výsledky výzkumu organizace EduLab a Tutor, ze kterého vyplynulo, že 79 % oslovených ředitelů považovalo současně realizovanou inkluzivní politiku za nefunkční. Předchozí systém byl v jejich očích viděn jako efektivnější, levnější, méně zatížený administrativou a umožňující inkluzi žáků na běžné bázi. (EDULAB 2018)

V tentýž měsíci byl také schválen *Akční plán inkluzivního vzdělávání 2019–2020*, jenž se zaměří například na následující – posílení kompetencí a dovedností pedagogických pracovníků v oblasti zacházení se žáky se speciálně vzdělávacími potřebami, standardizaci kvality poradenských pracovišť a zařízení s vhodným nastavením spolupráce jednotlivých pracovníků, zajištění dostatečných finančních prostředků pro jejich práci, snížení administrativní zátěže, poskytování okamžité a dostupné jazykové přípravy všem žákům přicházejícím do školy s různou úrovní češtiny a na zlepšení komunikace s laickou a odbornou veřejností o průběhu inkluze. (NIDV 2018)

Shrnutí kapitoly

V této části práce byla zodpovězena první výzkumná otázka, a to „Jak probíhala příprava současné inkluzivní politiky a její implementace, co bylo jejím hnacím motorem?“ Z výše uvedeného je patrné, že téma inkluze (nebo integrace) není žádnou novinkou, průběžně se mu vlády věnovaly již od 90. let minulého století, což dosvědčuje vypracovávání řady strategických dokumentů, jejichž obsah byl popsán v této kapitole. V oblasti vzdělávání žáků, dětí a studentů

se speciálními vzdělávacími potřebami došlo k nejvýznamnějším legislativním změnám v roce 2004 s novým školským zákonem a po roce 2015 s novelou školského zákona a vydáním příslušných vyhlášek. Četnost strategických dokumentů v posledních letech narostla, zřejmě i kvůli pozornosti (mediální či ze strany dalších institucí) po rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice z roku 2007. Zajímavým jevem je ovšem to, že zatímco tento rozsudek byl zaměřen na téma diskriminace jednoho určitého etnika v oblasti vzdělávání, téma inkluzivního vzdělávání se v následujících letech přeneslo především do roviny vzdělávání dětí, žáků a studentů s mentálním postižením.

Zodpovědět druhou část otázky, a to „... co bylo jejím hnacím motorem?“ je těžším úkolem (a zřejmě i neproveditelným), neboť možné odpovědi jsou ovlivněny subjektivním vnímáním vývoje, jak uvidíme i v následující kapitole zkoumající postoje jednotlivých aktérů v advokačních koalicích. Někteří aktéři se přikloní k názoru, že současná inkluzivní politika vznikla na základě objektivních potřeb tehdy nastaveného systému, tedy že vzdělávací systém nebyl schopen dostatečně zajistit inkluzi určité skupiny dětí, žáků a studentů do hlavního vzdělávacího proudu. Objeví se ovšem i názory, že vznik současné inkluzivní politiky byl poháněn činností a zájmy zájmových skupin (většinou neziskových organizací), namísto toho, aby reflektovala reálný stav. V následující kapitole budou dopodrobna popsána stanoviska a role aktérů, jež se účastnili vytváření současné inkluzivní politiky

Kapitola 6: Vývoj diskuze o současné inkluzivní politice – výsledek působení advokačních koalic?

Tato kapitola se pokusí nalézt odpověď na výzkumnou otázku č. 2, a to „**Proč se stala inkluzivní politika realizovaná Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy tak intenzivně probíraným tématem, jež rozděluje nejen politické aktéry ale i širokou veřejnost? Můžeme tento stav objasnit pomocí teorie advokačních koalic?**“

Jak tvrdí autoři teorie advokačních koalic (a bylo uvedeno v *Kapitole 2: Teoretické ukotvení práce*) operacionalizací tzv. *policy-oriented beliefs* (přesvědčeních týkajících se politiky) je možné identifikovat v téměř každé oblasti lidského života názorově odlišující se uskupení, v našem případě advokační koalice. Pro účely této diplomové práce a možnost otestovat hypotézy stanovené v *Kapitole 4: Metodologie* pomocí testu proskoku kruhem, předpokládáme, že tomu je tak i v případě inkluzivní politiky. Přehled zkoumaných aktérů a jejich zařazení do daných koalic, společně s odůvodněním pro toto zařazení, je uveden v podkapitolách níže. Pro rozdělení do daných koalic byla operacionalizována přesvědčení týkající se celé politiky – aktéři budou rozděleni dle toho, zda **souhlasí s a podporují** současné pojetí inkluzivní politiky¹ (při tom bude brán v potaz i historický vývoj jejich souhlasu/nesouhlasu, podpory/nepodpory) a dle toho, zdali a jak se **vyhraňují/nevychraňují** vůči jiným aktérům působícím v oblasti této politiky. V případě podpory a souhlasu se současným pojetím inkluzivní politiky bude aktér zařazen do **advokační koalice I**, v případě nesouhlasu a nepodpory do **advokační koalice II**. U aktérů může být rozdílná míra, kterou naplňují tato dvě kritéria.

¹ Zde je důležité zdůraznit, že kritériem není souhlas a podpora postupu MŠMT, ale současného pojetí inkluzivní politiky.

Kapitola 6a: Rozdělení do advokačních koalic

V následující části jsou zmíněni významní aktéři, jež se podíleli nebo vyjadřovali k tématu inkluzivní politiky. U každého aktéra (jednotlivce, skupiny, instituce) je popsána jeho pozice a zdůvodněno jeho zařazení do dané advokační koalice. Autorka práce si je vědoma toho, že výběr aktérů by mohl být obšírnější, nicméně se snažila zařadit aktéry, jež diskuzi o politice inkluzivního vzdělávání dominují.

Vláda a její organizace a instituce

Pozice vlády a MŠMT se projevuje aktivitou a změnami, ke kterým v oblasti politiky inkluzivního vzdělávání v průběhu času docházelo. Trend zvyšujícího se zájmu o inkluzi v posledních letech, jež jsme sledovali v *Kapitole 5: Průběh přípravy a implementace současné inkluzivní politiky* lze vyzorovat i v programových prohlášeních jednotlivých vlád. Vlády z počátku tisíciletí hovořily velmi krátce o prosazování rovného demokratického přístupu ke vzdělání pro všechny (vláda Jiřího Paroubka v letech 2005-2006) (Vláda České republiky 2005, s. 17), o „zavádění alternativních vzdělávacích programů, včetně programů zaměřených na integraci hendikepovaných, sociálně vyloučených a dětí se speciálními potřebami“ (vlády Mirka Topolánka v letech 2006-2009) (Vláda České republiky 2006, s. 20) nebo o „spravedlivém přístupu ke vzdělávání“ (vláda Jana Fischera v letech 2009-2010). V programových prohlášeních vlád Petra Nečase (Vláda České republiky 2010) z let 2010-2013 a Jiřího Rusnoka (Vláda České republiky 2013) z let 2013-2014 není téma společného vzdělávání/rovného přístupu ke vzdělávání nebo jim podobných zmíněno. Termín *inkluze* je explicitně použit až v programovém prohlášení vlády Bohuslava Sobotky z let 2014-2017, kde je inkluzivní vzdělávání označeno jako za jednu z vládních priorit (Vláda České republiky 2014, s. 14), vláda Andreje Babiše, která převzala pomyslné otěže v roce 2017, již hovoří o „věcné a finanční revizi inkluze“. (Vláda České republiky 2017)

Přístupu k inkluzivní politice z programových prohlášení vlád odpovídá do značné míry i aktivita ministrů školství příslušících k daným vládám. Za nejvokálnější obhájce politiky inkluzivního vzdělávání jsou považováni ministři vlády Bohuslava Sobotky, a to Marcel Chládek, Kateřina Valachová a Stanislav Štech (několikadenní působení Michaely Marksové vzhledem ke své délce zde není bráno v potaz).

Za působení Marcela Chládky byl vydán *Akční plán opatření ke vzdělávání romských dětí, žáků a studentů na období 2015-2017*, stejně jako *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020*, ve kterém je inkluzivní vzdělávání několikrát zmíněno. V roce 2015 byla také schválena novela školského zákona s účinností od 1.9.2016, která je mnohdy označena jako za novelu *inkluzivní*, více o změnách, které přinesla v *Kapitole 5: Průběh přípravy a implementace současné inkluzivní politiky. Akční plán inkluzivního vzdělávání na období 2016–2018* byl vydán v srpnu roku 2015, ani ne dva měsíce po nástupu Kateřiny Valachové do funkce. Právě zmiňovaná Kateřina Valachová se i vlivem svého častého a výrazného mediálního působení stala „matkou“ inkluzivní politiky a jako ministryně školství je spojována s největšími změnami v politice inkluzivního vzdělávání, i když značná část inkluzivní politiky byla připravována jejími předchůdci. V rámci jejího působení a působení jejího nástupce Stanislava Štecha došlo k vydání a úpravě vyhlášek vztahujících se ke školskému zákonu zmíněných v předchozí kapitole, a to vyhlášek č. 27/2016 a č. 270/2017.

Hlasitým kritikem současného pojetí inkluzivní politiky je bývalý ministr školství Petr Fiala. Za jeho působení (v letech 2012-2013) došlo k aktualizaci plánu opatření k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice z roku 2007, kde ovšem již byly nastíněny některé kroky, které byly později prosazeny novelou školského zákona a navazujícími vyhláškami (například revize a případné zrušení přílohy RVP ZV LMP). (MŠMT 2012, s. 10) V této aktualizaci plánu je zmíněno také zřízení Stálého fóra nevládních organizací

k otázce rovných příležitostí ve vzdělávání. (MŠMT 2012, s. 11) Dle vyjádření MŠMT byly do fóra přizvány následující organizace: Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání, Amnesty International, Open society found, Roma Education Found, Asociace pracovníků Speciálně pedagogických center (AP SPC), Asociace speciálních pedagogů (ASP ČR), Asociace pracovníků Pedagogicko-psychologických poraden (ApPPP), Asociace ředitelů základních škol (AŘZŠ), Slovo 21, o.s., Romodrom, o.s., Evropské centrum pro romské záležitosti. (MŠMT 2013) Z tiskových zpráv a článků na webu MŠMT a Úřadu vlády se podařilo zjistit, že došlo k jeho setkání v únoru roku 2013 (Vláda České republiky 2013) a také se uskutečnily tři kulaté stoly v roce 2015, kde byl mimo jiné probírán *Akční plán inkluzivního vzdělávání 2016-2018*. (MŠMT 2016c) Role a zařazení do advokačních koalic těchto neziskových a nevládních organizací bude probráno v následující sekci *Neziskové a nevládní organizace*. Vidíme tedy, že i když se Petr Fiala jako jednatel dnes staví do pozice kritika současné politiky inkluzivního vzdělávání, v době jeho působení na ministerstvu se rýsovala opatření, která se později objevila i v novele školského zákona z roku 2015.

Petr Fiala ovšem není jediný ministr, který se v letech uplynulých po svém působení na ministerstvu vymezuje vůči krokům MŠMT. Dalším příkladem je bývalý ministr Josef Dobeš, který se v roce 2016 v rozhovoru pro Blesk vyjádřil velmi kriticky ke krokům tehdejší ministryně Valachové, převážně k „jejímu okolí“, čímž odkazoval především k poradcům ministryně či „neziskovkám, jež si na ministerstvo rozrazily dveře“. (Renovica 2016) Josef Dobeš byl sice během svého působení považován za nepříliš inkluzivně laděného ministra, za což musel čelit kritice odborníků, jež vystoupili z pracovních skupin týkajících se *Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání* (dále jako „NAPIV“). (Baxová aj. 2011) Nicméně je třeba připomenout, že během svého působení se jako proti-inkluzivní ministr nepředstavoval, z tiskových zpráv můžeme zmínit například tu z 30.5.2011, kde prezentuje inkluzivní úspěchy svého resortu a reaguje tak na výše zmíněnou kritiku ze strany odborníků, jež se rozhodli

vystoupit z pracovních skupin NAPIV. (MŠMT 2011) Vidíme tedy, že jak Petr Fiala, tak Josef Dobeš jako ministři školství nevystupovali proti prezentované inkluzivní politice, a proto je tedy MŠMT spolu se svými ministry považováno za aktéra pro-inkluzivního.

Z hlediska kritérií pro zařazení do advokačních koalic, můžeme považovat MŠMT za instituci dlouhodobě prosazujícího současnou podobu inkluzivní politiky (1. kritérium pro zařazení do advokační koalice I). V případě 2. kritéria (vůči jakým aktérům se MŠMT vymezuje) jsou při hodnocení brány v potaz převážně mediální výstupy ministerských zástupců MŠMT, a to například Kateřiny Valachové či Stanislava Štecha, kdy se dostávali do sporů s jinými aktéry a také jací aktéři se vymezují vůči MŠMT a konkrétně těmto ministrům či se identifikují s jejich kroky. I to bude klíčové pro zařazení dalších aktérů do advokačních koalic.

V rámci rozhovorů byl osloven i respondent pracující pro Národní ústav dalšího vzdělávání, který spadá přímo pod MŠMT. Jakožto pracovník ministerstva podporuje současně nastolenou politiku inkluzivního vzdělávání (až na určité komponenty, například zrušení RVP ZV LMP označil za nešťastné), nicméně během rozhovoru zmínil četné výhrady vůči způsobu komunikace připravovaných změn ze strany MŠMT a také z budoucího vývoje, který nebere příliš v potaz podporu pedagogů. Celé shrnutí rozhovoru s tímto aktérem je k dispozici níže:

Respondent č. 5

Za silné stránky současného pojetí inkluzivní politiky považuje tento aktér to, že v centru inkluze se ocitli samotní žáci a byly poskytnuty značné finanční prostředky na realizaci podpůrných opatření. Za slabou stránku považuje nedostatečnou podporu pedagogů a nedostatečnou komunikaci o chystaných změnách. U aktéra převažovaly i obavy z nedostatku finančních prostředků v budoucnu, nejen na dnes již omezenou podporu pedagogů, ale také na samotná podpůrná opatření. Aktér má značnou zkušenost s prací se školami, z nich pociťuje určitý pocit obav a do určité míry i pocit šikany ze strany

státního aparátu, což bylo umocněno nedostatkem komunikace v “nejkrizovějším” období, kdy docházelo k největším změnám (respondentem upřesněno jako období při plánování novely školského zákona a v měsících předcházejících). Aktér nevnímá velký vliv mezinárodních aktérů nebo externích vlivů na inkluzivní politiku.

Neziskové a nevládní organizace

Jak již bylo zmíněno v předchozí části, součástí *Aktualizace plánu opatření k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice z roku 2007* bylo zřízení Stálého fóra nevládních a neziskových organizací k otázce rovných příležitostí ve vzdělávání (oslovené organizace byly uvedeny výše). Řada z nich se také podílela na přípravě *Akčního plánu inkluzivního vzdělávání 2016-2018* a byla členem expertního týmu MŠMT v roce 2016 (MŠMT 2016a) a posléze pracovní skupiny z roku 2018 (Pedagogická komora 2018b). Téma zapojení neziskových organizací vzbuzovalo emoce již od působení ministra Fialy, jak je patrné například z této otevřené rozpravy z Poslanecké sněmovny z května 2013, kde tehdejší poslanec za ČSSD Ivan Ohlídal prezentuje následující postoj:

„Dotyčný je přesvědčen, že Ministerstvo školství ve svém odpovídajícím odboru, který se věnuje tomuto speciálnímu školství, postupuje tak, že příliš naslouchá právě nevládním neziskovým organizacím, a nikoliv odborníkům. Dokonce zde jmenuje současnou vedoucí tohoto úseku speciálního vzdělávání, která podle jeho názoru, ale i podle jiných názorů je ve velmi úzkém kontaktu právě například s neziskovou nevládní organizací, která se jmenuje Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání. A právě tento úzký kontakt podle jeho názoru způsobuje to, že jsou **upřednostňovány názory těchto**

nevládních organizací nepřirozeným způsobem ve srovnání s názory odborníků. Je přesvědčen, že k tomu, aby ve speciálním školství došlo k rozumnému vývoji, je nutné změnit personální obsazení úseku speciálního vzdělávání na MŠMT a umístit tam odborníky, kteří budou schopni objektivní a profesionální práce a posouzení dané situace.“

„Co se týče bodu dvě, mé druhé otázky, tento odborník říká toto - cituji: "Dopis ministra se opírá o jednání Stálého fóra nevládních neziskových organizací, které suplují činnost odborných institucí, jako například Národního ústavu pro vzdělávání, pedagogických fakult atd. atd." Jsou tedy upřednostňovány podle jeho názoru neprofesionální kroky, které hraničí až s utopií, kterou prosazují právě tyto nevládní neziskové organizace v této záležitosti. Ve svém závěru k tomuto bodu říká, že neziskovým organizacím patří samozřejmě nezastupitelné místo při projednávání těchto záležitostí a při návrhu novely školského zákona, který se týká této věci, ale tvrdí, že je nutné upřednostnit profesionální práci a je nutné především naslouchat názorům odborníků na speciální pedagogiku.“ (Ohlídál 2013)

Velmi výrazně se tématu zapojení neziskových organizací věnovalo i jedno zkoumané médium, a to deník Blesk. V následující podkapitole věnující se roli médií si povšimněte počtu výskytů termínu inkluze v souvislosti s kritikou působení neziskových organizací, která je v porovnání s jinými médii značná (Blesk publikoval za období 2015-2018 12 článků týkajících se přímo negativního hodnocení působení neziskových organizací). Působení Blesku také nazval jeden z oslovených respondentů jako „kampan“ podporovanou jinou organizací. Vybraným neziskovým organizacím

se budeme věnovat následně ve více podrobnostech a pokusíme se je zařadit do vybraných advokačních koalic.

Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání (dále jako „**ČOSIV**“) byla zastoupena ve zmiňovaném expertním týmu MŠMT pro rok 2016 a pracovní skupiny z roku 2018 a také se podílela na vypracování *Akčního plánu inkluzivního vzdělávání 2016-2018*. ČOSIV byla jednou z organizací opakovaně se objevujících v článcích deníku Blesk, kde byla kritizována za své působení na ministryni Kateřinu Valachovou.

Organizace **EDUin Informační centrum o vzdělávání** (dále jako „**EDUin**“) byla zastoupena v expertním týmu MŠMT z roku 2016 (MŠMT 2016a) a je zde uvedena, protože se často objevovala v článcích deníku Blesk, dále také ve vyjádřeních níže zmíněné organizace **Pedagogické komory** (nebo jejích představitelů) a byla vzpomenua i během provedených rozhovorů. V rámci zařazení do advokační koalice je také bráno v potaz vyjádření jednoho z respondentů viz níže, představitele organizace EDUin, který se vyhraňoval vůči deníku Blesk, Pedagogické komoře, Asociaci speciálních pedagogů a Václavu Klausovi mladšímu – hlasitému kritikovi kroků ministryně Kateřiny Valachové. Podobná ohrazení (například vůči Václavu Klausovi mladšímu nebo Petru Fialovi) byla nalezená i v mediálních příspěvcích organizace EDUin, například v Mladé frontě DNES, kde byl Petr Fiala označován za „zbabělce“ právě ve vztahu k prosazování inkluzivního vzdělávání. (Kartous 2016) V mediálních výstupech organizace se objevuje částečná podpora kroků MŠMT během působení Kateřiny Valachové, jako například zde: „Valachové se podařilo uhájit současný stav, kdy od letošního září postupně během dvou let naběhne nový systém finanční podpory těm školám, které se o děti s nějakým handicapem starají. Ministryně má pravdu, když říká, že od září nehrozí žádné dramatické přesuny žáků a strašení přívalem nezvladatelných dětí není na místě.“ (Feřtek 2016) Tato organizace je tedy z důvodu podpory současné politiky inkluzivního vzdělávání a také vyhraněnosti vůči dříve uvedeným aktérům (Blesk, Pedagogická komora, Asociace speciálních pedagogů, Václav Klaus ml.) přiřazena do advokační koalice I.

Pro úplnost je zde uvedeno i shrnutí rozhovoru s představitelem neziskové organizace EDUin:

Respondent č. 6:

Aktér se věnuje vzdělávací politice od 90 let. Co se současného pojetí inkluzivního vzdělávání týče, aktér považuje za největší plus finanční prostředky, které narovnávají podmínky pro školy, jež se inkluzi věnovaly i v minulosti bez finančního ocenění. Za nejslabší stránku považuje špatně zvládnutou organizaci, která dle jeho názoru dodnes přetrvává, a nedostatečné poskytování informací, které dalo prostor k vyostření debaty, v době novely školského zákona.

Veřejnou debatu vnímá tento aktér jako dnes již poměrně zklidněnou. V době největších změn by ovšem pro její charakteristiku použil až tak silná slova jako kampaň, která byla dle něj vedena určitými aktéry (konkrétně byla zmíněna Asociace speciálních pedagogů, médium Blesk a v následujících letech i Pedagogická komora). S těmito aktéry prý „není možná konstruktivní a věcná debata“, na rozdíl od škol, které i když bývají často skeptičtí, jsou více otevřeni věcné debatě. Psaná média vnímal v rámci debaty jako relativně neutrální, s výjimkou Blesku (kde vnímá určité propojení editorů na jiné „znepřátelené aktéry“ například na Asociaci speciálních pedagogů). U televizních médií viděl tento aktér paralelu mezi s tématem imigrační vlny a ze snahy o vyvolání strachu, jak z přílivu migrantů do České republiky, tak z přílivu dětí s postižením do hlavního vzdělávacího proudu.

Aktér zmínil také Václava Klause mladšího, u kterého vidí jako hlavní důvody jeho kritiky současné inkluzivní politiky především snahu o zviditelnění se a zalíbení se určité skupině voličů.

U mezinárodních institucí nevnímá silný přímý vliv na vývoj inkluzivní politiky. Nicméně aktér sám od sebe zmínil rozsudek D.H., který považuje za objektivní reakci na reálnou situaci.

Pedagogická komora je spolek prezentující se jako platforma pro pracovníky ve školství, vznikla v roce 2017 a v roce 2018 byla součástí již zmíněné pracovní skupiny MŠMT. (Pedagogická komora 2018b) V příspěvcích svých představitelů se ostře vyhraňuje organizaci EDUin, kritizuje například mediální prostor, který se zástupcům této organizace dostává. Zajímavý poznatek přinesl i jeden z respondentů, jež je členem diskuzního fóra Pedagogické komory na sociální síti Facebook, a který uvedl, že mu bylo po slušně formulovaném dotazu na organizaci EDUin na určitou dobu zablokována administrátory možnost přidávat příspěvky či komentovat příspěvky ostatních. Pedagogická komora se také vyhraňuje například proti působení Kateřiny Valachové, jedna z jejích anket ji dokonce označila za „nejhorší ministryni“ (Pedagogická komora 2018a), jedním z důvodů byla dle představitele spolku Radka Sárköziho právě inkluze. (Hynek 2018) Z hlediska kritérií podpory inkluzivní politiky a vyhraněnosti vůči daným aktérům je Pedagogická komora zařazena do advokační koalice II. Pedagogická komora byla oslovena v rámci rozhovorů pro tuto práci, bohužel na pozvánku k rozhovoru nereagovala.

Asociace speciálních pedagogů byla součástí expertního týmu MŠMT z roku 2016, podílela se na tvorbě *Akčního plánu inkluzivního vzdělávání 2016-2018* a také byla součástí pracovní skupiny z roku 2018. Vznikla v roce 2010 z důvodu kritiky kroků MŠMT, které tehdy považovala za prosazování plošné inkluze držící násilím v běžném vzdělávacím proudu žáky s lehkým mentálním postižením. (Svoboda 2010) Asociace speciálních pedagogů v následujících letech jednala s MŠMT, například o již zmíněném plánu opatření k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice z roku 2007, který byl ze strany Asociace označen za „nebezpečný“ a „anarchistický“. (Švancar 2012) Prostřednictvím svých představitelů se také Asociace vyjadřuje velmi kriticky ke krokům MŠMT během vlády ČSSD, například její předseda

Martin Odehnal mluví o vytvoření systému, který je „ve svých důsledcích vysloveně nepřátelský“ vůči dětem. (Švancar 2018) Ve stejném rozhovoru také vyjadřuje podporu názorům Václava Klause mladšího. Do přímého konfliktu s MŠMT se Asociace speciálních pedagogů dostala i prostřednictvím otevřených dopisů, které MŠMT označila za „alarmistické“ a nekonstruktivní. (MŠMT 2018) Martin Odehnal se také kriticky vyjadřoval k inkluzivní politice například v deníku Blesk a výběr z médií na stránkách Asociace speciálních pedagogů naznačuje, že v tomto deníku (ovšem nejenom v něm) se objevují články, s jejichž obsahem Asociace speciálních pedagogů souhlasí, viz výřez ze stránky *Z médií* z webových stránek Asociace níže (4 z 6 uvedených odkazů jsou právě na články z deníku Blesk). Vzhledem ke kritériím podpory/nepodpory inkluzivní politiky a vyhraněnosti/nevyhraněnosti vůči jiným aktérům bude Asociace zařazena do advokační koalice II.

<https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/602593/kvuli-inkluzi-se-deti-hur-uci-velka-zprava-ministerstva-o-ceskem-skolstvi.html>

<https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/571508/kolik-romu-mate-ve-tridach-reditele-skol-opet-pocitaji-ridit-se-maji-vzhledem.html>

<https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/565542/prepracovat-inkluzi-vitam-to-a-dekují-blesku-raduje-se-expert-na-skolstvi.html>

Český rozhlas: <https://hradec.rozhlas.cz/specialnim-skolam-chybi-zaci-pokles-je-citit-i-ekonomicke-strance-je-na-vine-7231973>

Blesk 1.6. 2018 - matka žákyně s autismem odmítá inkluzi - článek ve formátu pdf níže.

Názor ředitele Pavla Svobody v UN č. 13/2018 na straně 14 – **Ministerstvo vypustilo nenasytého Krakena.**

Obrázek 1: Ukázka odkazů na stránce Asociace speciálních pedagogů

Pedagogové, ředitelé a pracovníci školských zařízení

Zařadit do některé z koalic skupinu tak různorodou a početnou jako jsou pracovníci ve školství je vzhledem k možnostem této práce úkolem téměř nesplnitelným (převážně z důvodu nemožnosti provést rozhovor s reprezentativním vzorkem respondentů). Proto nebude tato skupina zařazena do jedné konkrétní advokační koalice, nicméně závěry z této části budou využity v *Kapitole 7: Doporučení*.

Názory příslušníků této skupiny jsou kromě vlivu médií, politiků apod. značně ovlivněny i subjektivní zkušeností s tím, jak inkluzivní politika ovlivňuje/neovlivňuje jejich práci (například dle počtu podpůrných opatření, se kterými se setkali), přístupem jejich pracoviště či kolegů k inkluzivní politice apod. Tato subjektivita by ovšem neměla ubírat na důležitosti jejich názorů – přece jenom se jedná o klíčové pracovníky, na jejichž práci stojí i celý úspěch inkluzivní politiky. I proto byli tito pracovníci osloveni v rámci rozhovorů, konkrétně se jednalo o dva ředitele, jednoho pedagoga a jednu asistentku, viz *Kapitola 4: Metodologie*.

I když byli osloveni respondenti z různých škol, závěry rozhovorů byly v mnohém podobné. Na současné inkluzivní politice si pochvalovali zvýšené finanční ohodnocení, i když byli často skeptičtí vůči efektivitě vynaložených nákladů. Nenamítali nic proti myšlence a podstatě inkluze, nicméně vyjádřili určitou nerovnováhu mezi jejich schopností efektivně se věnovat všem žákům a zároveň přitom zachovat pedagogickou kvalitu, na kterou jsou zvyklí a kterou od sebe vyžadují. Vyjadřovali se velmi kriticky vůči nárůstu administrativních povinností. Zřejmě jedním z nejpálčivějších problémů pro ně byl pocit určitého odloučení a izolování jejich pedagogické nebo ředitelské praxe a nařízení přicházejících „shora“ a určitá neschopnost MŠMST jasně a s dostatečným předstihem komunikovat chystané změny. Jejich názory často korespondovaly s výsledky výzkumu Univerzity Palackého v Olomouci zmíněného v *Kapitole 5*. Na další straně jsou k dispozici zajímavé statistiky, týkající se období před a krátce po novele školského zákona z roku 2015.

80,5 % pedagogických pracovníků bylo s obsahem novely seznámeno již v průběhu dvou měsíců po jejím podepsání prezidentem, což naznačuje důležitost, kterou pedagogičtí pracovníci novele přikládali; (UPOL 2015, s. 26)

42,3 % pracovníků považovalo zavedení nového systému podpůrných opatření za dobrý krok, zatímco 39,3 % za špatný, 18,4 % respondentů zvolilo možnost „nevím“; (UPOL 2015, s. 27)

78,2 % dotázaných odpovědělo, že nové členění podpůrných opatření přinese vyšší pracovní zatížení pro pedagogické pracovníky; (UPOL 2015, s. 29)

33,1 % si myslelo, že nový systém podpůrných opatření povede k efektivnější podpoře žáků se sociálním znevýhodněním, zatímco 40 % bylo opačného názoru; (UPOL 2015, s. 30)

U žáků se zdravotním postižením bylo 40,6 % toho názoru, že nový systém povede k efektivnější podpoře žáků, zatímco 35,6 % bylo názoru opačného; (UPOL 2015, s. 31)

81,1 % dotázaných také očekávalo, že nový systém podpůrných opatření bude pro ně představovat zvýšení jejich vlastní pedagogické zátěže. (UPOL 2015, s. 32)

Výzkum se dále věnuje pohledu pedagogických pracovníků na tehdejší připravenost jejich specifických škol vzdělávat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Jejich odpovědi jsou shrnuty v následující tabulce:

Skupina žáků se SVP / odpověď	Ano	Spíše ano	Spíše Ne	Ne	Nevím
Mentální postižení – lehké	27,23	30,86	24,09	15,11	2,72
Mentální postižení – stř. těžké, těžké	11,4	7,7	24,8	53	3,1
Tělesné postižení	23	34,9	24,2	14,5	3,3
Závažné onemocnění	24,53	45,39	16,65	7,53	5,9
Sluchové postižení	12	26,2	32,5	23,8	5,6
Zrakové postižení	9,8	23,8	34,1	26,6	5,7
Narušená komunikační schopnost	19,3	38,1	27,8	9,2	5,7
Poruchy autistického spektra	21,9	32,2	26,7	14,5	4,8
Specifické vývojové poruchy učení	53,3	33,6	8,6	2,5	2,1
Specifické vývojové poruchy chování	29,6	39,6	20,9	6,9	3
Psychiatrická onemocnění	7,1	18	34,6	30	10,4
Nedostatečná znalost vyuč. jazyka	17,98	43,13	24,36	8,1	6,43
Bez podpory v domácím prostředí	27,5	45,3	14,29	6,01	6,91
Tzv. sociálně vyloučené lokality	18,18	32,9	24,32	10,45	14,14
Mimořádné nadání žáci	38,48	43,25	9,49	5,79	2,98
Žák jiného etnika	45,03	42,64	6,28	1,84	4,22

Tabulka 1: Schopnost tehdejších škol vzdělávat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (UPOL 2015, s. 56)

Zajímavé je například to, že již v roce 2015 byla více než polovina pedagogických pracovníků přesvědčena o schopnosti svého pracoviště zajistit vzdělání žáků s lehkým mentálním postižením (ještě před novelou školského zákona), zatímco u středně těžkého a těžkého postižení tomu tak nebylo. Pozitivně je také hodnoceno vnímání pedagogických pracovníků týkající se zajišťování vzdělávání žáků jiného etnika, které bylo dle názorů dotázaných pedagogických pracovníků schopno poskytnout 87,67 % z jejich pracovišť (viz Tabulka 1).

Z čísel výše uvedených je jasné, že je náročné rozdělit tuto skupinu do advokačních koalic – průzkum ukazuje, že respondentů vnímajících nový systém podpůrných opatření pozitivně anebo negativně je vesměs podobný počet (viz například očekávání o efektivitě podpůrných opatření u žáků se zdravotním postižením nebo sociálním znevýhodněním). Většina se shodla například na tom, že nový systém pro ně bude zřejmě představovat větší pracovní zátěž. Respondenti, se kterými byly provedeny rozhovory pro tuto diplomovou práci, by se řadili spíše do advokační koalice II, nicméně (jak již bylo řečeno v úvodu této části), oslovený vzorek nebyl dozajista reprezentativní pro jasné zařazení tak různorodé skupiny do jedné z advokačních

koalic. Poznatky z rozhovorů, jež jsou shrnuty níže, budou ovšem použity v *Kapitole 7: Doporučení*.

Respondent č. 1:

Aktér je v řídicí pozici základní školy s prvním stupněm (v roce 2017/2018 měla škola 55 žáků ve 3 třídách). Z médií sleduje občasně Učitelství noviny a MF Dnes.

Za hlavní pozitivum současného pojetí inkluzivní politiky považuje finanční prostředky, které jsou dostupné na realizaci podpůrných opatření, nicméně silně kritizuje i to, že dle jeho mínění jsou často určitým žákům doporučena nedostatečná podpůrná opatření (například žáku, který by měl „dostat asistenta, není přiřazen“) a výsledky dosažené pomocí podpůrných opatření tak nemají patřičný efekt (například pedagogická intervence jednou týdně není považována za efektivní). Tento aktér také kritizuje nedostatečnou komunikaci, podporu a „nepochopení práce ředitelů a pedagogů“ ze strany MŠMT.

Respondent č. 2:

Aktér působí v řídicí pozici v základní škole zřízené §16 odst. 9. školského zákona od 90. let od dnešního dne. Z médií sleduje převážně tisk vztahující se k jeho odbornosti, například Učitelství noviny. K současnému pojetí inkluzivní politiky je značně skeptický, a to hlavně kvůli organizačnímu zmatku a navýšení byrokracie, ke kterému dle jeho názoru po novele školského zákona došlo. Dále aktér vyjádřil určitý pocit křivdy z „nevyslyšení hlasů zdola“ (míněno názor speciálních pedagogů a řídicích pracovníků při navrhování změn) a zmínil pocit určité „šikany“ ze strany zřizovatele (např. co se financování týče) či

výše postavených orgánů vůči speciálnímu školství jako celku. Aktér vyjadřoval svoje pohoršení nad tím, jak současné pojetí inkluze dětem s lehkým mentálním postižením spíše ubližuje a do značné míry obviňoval výše postavené orgány z nezájmu o tyto děti, pouze plnící „zadání jakéhosi úkolu“. Aktér vnímá velmi negativně „neziskovky angažující se v oblasti inkluze“, i když žádnou konkrétní nezmínil. Dále vnímal negativně „tlak se ze strany evropských orgánů“, zmínil i rozsudek D.H. jako jeden z možných hybatelů inkluzivní politiky a svůj nesouhlas s opatřeními, která na tento rozsudek navazovala. Aktér vyjádřil částečný souhlas s názory Václava Klause mladšího.

Respondent č. 3:

I přes dlouholetou praxi na 2. stupni základní školy se tento pedagog setkal s pojmem „inkluzivního vzdělávání“ až v letech bezprostředně před a po implementaci novely školského zákona z let 2015-2016.

Jako pozitivní stránku vidí, že inkluzivní vzdělávání může mít dobrý vliv na kolektiv třídy, nicméně z pohledu pedagoga cítí, že při současném nastavení podpůrných opatření a velikosti třídy nemá dostatečný prostor pro to rozvíjet ty nejnadanější žáky. Dále není ztotožněn s myšlenkou inkluze jako cíle vzdělávacího systému, uvítal by diskuzi o tom, zdali je inkluze konečným cílem či by školství mělo považovat za stejně důležitý cíl rozvoj individuálních schopností žáků. Z jiných aktérů vnímá značně negativně roli MŠMT a zajímavou zkušenost má tento aktér se spolkem Pedagogická komora. Je aktivním členem její facebookové skupiny a při dotazu na organizaci EDUin (advokační koalice I) byl ze strany jednoho z administrátorů na nějaký

čas zablokovan. I z jiných příspěvků ve skupině se domnívá, že to bylo právě kvůli negativnímu vnímání této neziskové organizace ze strany Pedagogické komory.

Respondent č. 4:

Aktér se věnuje práci asistenta pedagoga. Při rozhovoru zmiňoval počáteční nadšení pro myšlenku inkluze a zdůrazňoval, že záleží na jejím provedení v praxi – například na přijetí asistenta ze strany pedagoga (respondent zmiňoval jak velmi dobré příklady spolupráce, tak případy, kdy byl asistent ze strany pedagoga přehlížen či vnímán jako „rival“) nebo na ochotě vedení řešit případné problémy s podpůrnými opatřeními apod. Zdůrazňoval, že přístup k inkluzivnímu vzdělávání se liší napříč školami.

Kritizoval MŠMT za „nepřipravenost inkluze“, nutnost učit se mnoho věcí „za chodu“, nicméně pozitivně vnímal například štedrost systému podpůrných opatření. Z dalších aktérů na scéně zmínil média, která dle jeho názorů situaci nezlepšila, nýbrž jen zhoršila vnímání inkluze ze strany veřejnosti.

Politici představitelé, politické strany

Současný prezident České republiky **Miloš Zeman** patří k jedněm z nejhlásitějších kritiků inkluzivní politiky – přitáhl mediální pozornost například svými proti-inkluzivními výroky v roce 2015, které později dovysvětloval tím, že neměl na mysli děti s lehkým mentálním postižením, u nichž je inkluze možná, nicméně děti se středním a těžkým mentálním postižením (což ve své podstatě není daleko od politiky MŠMT, nicméně mediálně je Zeman vykreslen jako odpůrce inkluze). Proti výrokům v roce 2015 se také ohradili někteří rodiče, jejichž otevřený dopis byl publikován na webových stránkách ČOSIV. (Rodiče za inkluzi 2015) V roce

2016 se také vyjádřil pro limitovanější aplikaci inkluze, ne její „plošnou implementaci“. (Mach 2016) V roce 2018 vzbudil pozornost při svém projevu v Poslanecké sněmovně, kde kritizoval náklady na inkluzivní politiku a chybně uvedl, že v metodických pokynech MŠMT je uvedeno, aby byl žák se speciálně vzdělávacími potřebami oddělen od ostatních paravánem. (Mačí 2018) I když vidíme, že dovysvětlování výroků může kritiku zjemnit, či téměř odstranit, mediálně je Miloš Zeman vnímán jako kritik inkluzivní politiky, proti němuž se vyhraňují zejména aktéři z advokační koalice I, čímž jej můžeme zařadit do advokační koalice II.

V této části práce by dozajista neměl chybět poslanec a dnes již bývalý člen ODS **Václav Klaus mladší**, který byl podobně jako Kateřina Valachová velmi výrazný v médiích a vystupoval jako její názorový oponent. Václav Klaus mladší byl také zmíněn několika respondenty, jež potvrdili jeho zařazení do advokační koalice II (ať již svým nesouhlasem vůči jeho názorům v případě respondenta z oslovené neziskové organizace, či souhlasem s částí jeho názorů ze strany oslovených ředitelů nebo pedagogů). Jeho příslušnost do této advokační koalice také potvrzuje podpora a prostor, kterému se mu dostávalo v médiu Blesk, u něhož v následující subkapitole *Média* proběhlo v celku jasné zařazení do advokační koalice II.

Média

V této části jsou analyzována jednotlivá média uvedená ve *Kapitole 4: Výzkumný plán*, a to (sestupně dle čtenosti) deník Blesk, MF Dnes a Právo. V předchozí části práce byl uveden souhrnný přehled výskytů vybraných termínů (inkluze, inkluzivní v kontextu vzdělávání a školství), který poukázal na zvýšenou pozornost médií vůči tomuto tématu v období od roku 2010 do současnosti, převážně tedy v letech 2015 až 2018 (viz Tabulka 3).

Období	Počet výskytů
1.1.1993-31.12.1999	1

1.1.2000-31.12.2004	0
1.1.2005-31.12.2009	11
1.1.2010-31.12.2014	22
1.1.2015-31.12.2018	387

Tabulka 3: Souhrnný přehled výskytů termínu inkluze nebo inkluzivní ve vztahu ke školství a/nebo vzdělávání ve třech nejčtenějších denících

Tato čísla nám ovšem neumožňují rozlišit zařazení jednotlivých médií do advokačních koalic (pokud je vůbec možné). Pro toto zařazení je třeba provést analýzu hlavních témat, kterým se daná média v jednotlivých obdobích věnovala. Vzhledem k výše uvedené četnosti se zaměříme na období 1. 1. 2010 - 31. 12. 2018.

Jednotlivé kategorie a jejich popis

KŠP	Kritika škol a pedagogů převážně za neochotu a neschopnost přizpůsobit se požadavkům inkluzivního vzdělávání.
KMŠMT	Kritika MŠMT, daného ministra ve vztahu k inkluzivní politice, k podobě inkluzivní politiky ve vztahu k MŠMT.
KMZ	Kritika Miloše Zemana za proti-inkluzivní výroky a obecně za negativní postoj k inkluzivní politice.
KSS	Kritika speciálního školství za „lobbing“ pro překažení inkluze, za neochotu přijímat nastavenou inkluzivní politiku.
KPF	Kritika směřovaná konkrétně na Petra Fialu, za údajnou změnu postoje vůči inkluzivní politice.
KB	Kritika Blesku – explicitní kritika „největšího bulvárního deníku“, nařčení z kampaně (v tomto případě ovšem v rozhovoru)

KNO	Kritika neziskových organizací, například za údajný lobbying skupiny neziskových organizací při prosazování inkluzivní politiky
KD.H.	Kritika následků rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice
KOSPOD	Kritika působení Orgánu sociálně-právní ochrany dětí proti vůli rodičům ve věci inkluzivního vzdělávání jejich dětí
PI	Podpora myšlenky inkluze, například skrze úspěšné příklady škol
PSŠ	Pozitivní hodnocení fungování a role speciálních škol.
PMŠMT	Pozitivní hodnocení práce MŠMT.
N	Informativní texty bez názorového zabarvení či hodnocení (například informace o sloučení škol bez hodnocení dopadu či příčin)

Tabulka 4: Popis kategorií použitých v mediální analýze

Deník	KMŠMT	KŠP	KMZ	KPF	KB	KŠŠ	KNO	KD.H.	KOSPOD	PI	PSŠ	PMŠMT	PPF	PMZ	N
Blesk	98		2				12	1			5		1	7	
Mladá fronta DNES	74	5	11	2		6	2			16	7	14	1		10
Právo	55		6	4	1	11	2		4	23	1	10		2	16

Tabulka 5: Počet výskytů rozdělených dle tématu

Deník	2010-2014	2015-2018	Celkem
Blesk	0	126	126
Mladá fronta DNES	16	132	148
Právo	6	129	135

Tabulka 6: Počet výskytů v posledních dvou zkoumaných obdobích, rozděleno dle médií

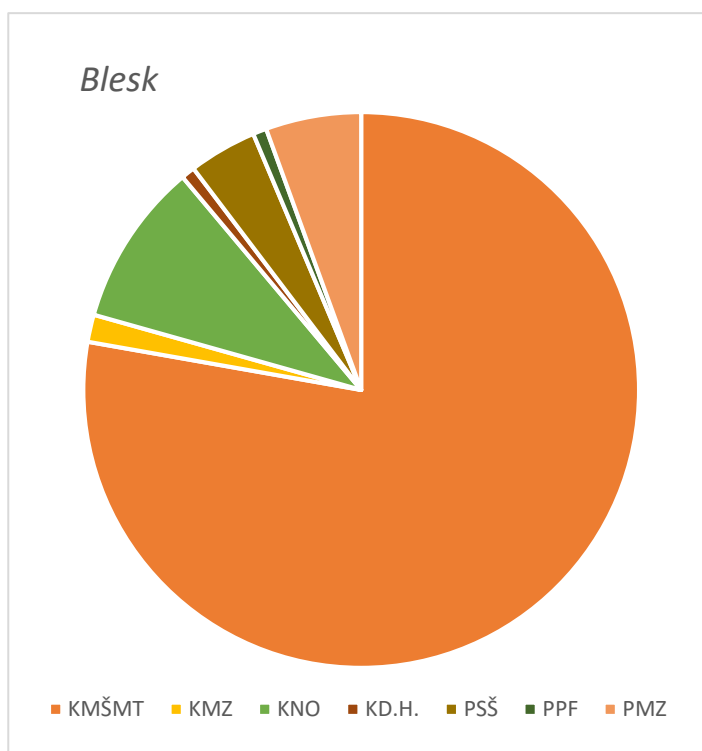
V obdobích 1993-2014 převažovalo téma inkluze romské menšiny či inkluze sociální se vztahem k bytové politice. V období 2015-2018 pojednávaly mediální výstupy ve zkoumaných denících téměř jen o inkluzi ve školství či vzdělávání, a to převážně ve vztahu k žákům mentálním či zdravotním postižením.

Rozdělení dle tematických kategorií je u jednotlivých médií následující, pro jasnější rozdělení do koalic byla témata řadící médium spíše do advokační koalice I zabarvena světle zelenou, zatímco témata řadící médium spíše do advokační koalice II zabarvena světle žlutě.

V tabulce níže vidíme, že naprostou většinu mediálních výstupů v období 2015-2018 tvořily články kritizující MŠMT (77,8 %), a to především ministryni Kateřinu Valachovou. Druhou nejpočetnější kategorií článků (9,5 %), tvořily příspěvky kritizující působení neziskových organizací a jejich podíl na přípravě inkluzivní politiky, ať již konkrétně (například ČOSIV, EDUin), či pomocí pouhého skupinového označení „neziskovky“.

Vzhledem k tomu, že se deník Blesk velmi výrazně vymezoval vůči činnosti MŠMT a výše zmíněným neziskovým organizacím, může být dle kritérií nastavených v této práci považován za aktéra příslušícího do advokační koalice II. Pokud bereme v potaz i další témata, dle kterých by bylo možné zařadit dané médium do příslušné koalice, je zcela zjevné, že převládají témata zařazující toto médium do advokační koalice II (v tabulce zažlucena).

<i>Blesk</i>		
KMŠMT	98	77,78 %
KMZ	2	1,59 %
KNO	12	9,52 %
KD.H.	1	0,79 %
PSŠ	5	3,97 %
PPF	1	0,79%
PMZ	7	5,56%
Celkem	126	

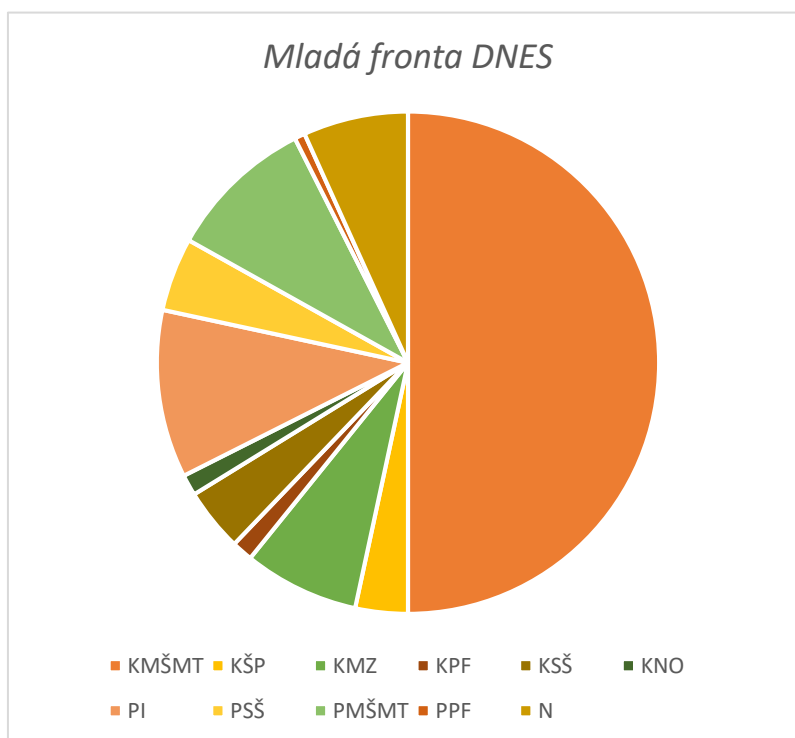

Mladá fronta DNES

V případě Mladé fronty DNES také převažovaly články kritické vůči MŠMT a přístupu tohoto ministerstva vůči inkluzivní politice. Nebylo to sice v takovém množství jako v případě deníku Blesk (50 % v porovnání s 77,8 %), nicméně i zde počet kriticky laděných příspěvků zřetelně převyšuje počty v jiných kategoriích – druhá nejpočetnější kategorie podpora inkluze jakožto podpora myšlenky, má 10,8 %. Za zmínku stojí i to, že třetí nejpočetnější kategorií jsou s 9,5 % příspěvky podporující kroky MŠMT.

Po sečtení procentuálních výskytů všech témat řadících toho médium do jedné či oné koalice vyplývá, že témata podporující zařazení do advokační koalice I se objevila v 41,3 % případů a témata podporující zařazení do advokační koalice II se objevila v 52,1 % případů. Mladá fronta DNES může tedy být zařazena do advokační koalice II.

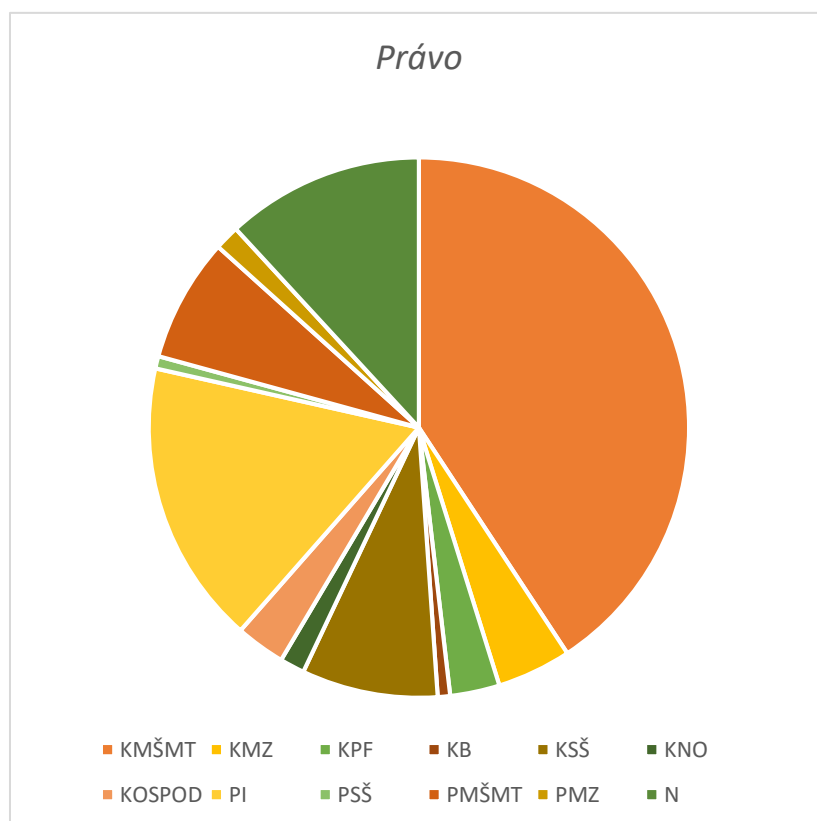
<i>Mladá fronta DNES</i>		
KMŠMT	74	50,00%
KŠP	5	3,38%
KMZ	11	7,43%
KPF	2	1,35%
KSŠ	6	4,05%
KNO	2	1,35%
PI	16	10,81%
PSŠ	7	4,73%
PMŠMT	14	9,46%
PPF	1	0,68%
N	10	6,76%
Celkem	148	

V případě deníku Právo obsadily první příčku v počtu výskytů příspěvků týkající se kritiky MŠMT, v porovnání s předchozími dvěma deníky tomu ovšem bylo „pouze“ v 40,7 % případech. Podobně jako u Mladé fronty DNES, následující dvě příčky byly obsazeny články podporujícími inkluzi jako myšlenku (17 %) a samotné kroky MŠMT (7,4 %).

Pokud vezmeme v potaz všechny kategorie témat, dle kterých bychom dané médium mohli zařadit do advokační koalice I nebo advokační koalice II, vidíme, že příspěvky řadící Právo do advokační koalice I se objevily ve 43,7 % případech, zatímco příspěvky řadící toto médium do advokační koalice II se objevily ve 44,4 % případech, což je rozdíl pouze o 0,3 %. V tomto případě nebylo toto médium zařazeno do žádné z advokačních koalic.

Právo		
KMŠMT	55	40,74%
KMZ	6	4,44%
KPF	4	2,96%
KB	1	0,74%
KSŠ	11	8,15%
KNO	2	1,48%
KOSPOD	4	2,96%
PI	23	17,04%
PSŠ	1	0,74%
PMŠMT	10	7,41%
PMZ	2	1,48%
N	16	11,85%
Celkem	135	

Rozdělení aktérů

Advokační koalice I	Advokační koalice II
<i>Kritéria: 1) převažující souhlas s inkluzivní politikou, 2) vymezování se vůči aktérům druhé koalice</i>	<i>Kritéria: 1) převažující nesouhlas s inkluzivní politikou, 2) vymezování se vůči aktérům druhé koalice</i>
MŠMT	Asociace speciálních pedagogů
ČOSIV	Pedagogická komora
EDUin	Miloš Zeman
	Václav Klaus mladší
	Deník Blesk
	Mladá fronta DNES

Kapitola 6b: Testování stanovených hypotéz

V následující části se na základě výše zmíněného, co se rozdělení a postojů jednotlivých aktérů týče, zaměříme na testování hypotéz stanovených v *Kapitole 4: Metodologie*. Jak již bylo uvedeno, bude použit test tzv. proskoku kruhem, kdy absence evidence umožňuje vyvrácení hypotézy.

Hypotéza č. 1

Teorie advokačních koalic předpokládá, že změny v dané politice jsou často iniciovány či urychleny externím zásahem do systému. Tento mechanismus tedy předpokládá, že tempo vývoje v politice inkluzivního vzdělávání bylo také urychleno externím zásahem, který dokáže využít jedna z koalic ke svému prospěchu a k iniciování změn.

Otázka na „externí vlivy“ byla součástí provedených rozhovorů (viz *Příloha I*). Dva ze šesti respondentů (pracovník neziskové organizace a ředitel základní školy) zmínili sami od sebe rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice z roku 2007, okomentovaný v *Kapitole 5: Průběh přípravy a implementace současné inkluzivní politiky*. Pracovník neziskové organizace jej nepovažoval za nijak znepokojující, pouze jako rozsudek pracující s „objektivními čísly“, zatímco ředitel základní školy na něj měl kritičtější názor, v tom smyslu, že kroky navazující na tento rozsudek vedly k „nesmyslným opatřením“. Jak bylo zmíněno, na tento rozsudek reagovaly akční plány MŠMT a jejich aktualizace, v nichž byly zmíněny kroky, které byly později zavedeny v praxi, například podstata a metodika sčítání romských žáků na školách, jež byla kritizována i představiteli Asociace speciálních pedagogů. (Pilař 2016a) Návaznost svých kroků na tento rozsudek potvrdilo i samo MŠMT, například ve

své tiskové zprávě z ledna 2016, kdy změny zavedené v rámci novely školského zákona prezentuje jako opatření navazující na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice. (MŠMT 2016c) Sporným bodem mezi jednotlivými koalicemi se stala i právní závaznost rozsudku pro Českou republiku v ohledu zavádění inkluzivního vzdělávání, příkladem může být údajný rozpor mezi právním rozbohem, který si nechala vypracovat Pedagogická komora (advokační koalice II) a právním výkladem v dopise Evropské komise z roku 2014, který v následujícím příspěvku prezentuje pracovník organizace EDUin (advokační koalice I). (Kunšteková 2019)

Štěpán Kment

Závazky ČR vůči inkluzivnímu vzdělávání zdaleka nespočívají jen v Salamance nebo rozsudku ESLP. Jde také o směrnici 2000/43/ES a další dokumenty mj. národní povahy (<https://www.vlada.cz/.../inkluzivni-vzdelavani-zajisti.../>). Jejich popis si můžete přečíst například v dopise EK z roku 2014, kde mimo jiné je i odlišný právní výklad rozsudku DH v ČR než ten, který si dle autorky nechal udělat spolek Pedagogická komora. <https://www.eduin.cz/.../INFRINGEMENT-PROCEEDINGS-LETTER.pdf>

Ostatně, je tento "právní rozbor" k dispozici? Janek Wagner

To se mi líbí · Odpovědět · 6 t · Upraveno

Jana Kunšteková

Inkluzivní vzdělání tu je 50 let, na to nemusíme mít směrnice. Tady jde o podivnou hysterii kolem odstavce 1 v paragrafu 19 vyhlášky a o přednostní zařazování do běžných škol. Příznivci totální inkluze by si měli ujasnit, o co jim jde. Jestli se tedy nic neděje a vše je stejné, jako to bylo před vyhláškou z roku 2016, jak tvrdí pan Feřtek, nebo zda jde o postupné odstranění speciálního školství coby méně hodnotného a pak to alespoň přiznat. Ten rozsudek si stačí přečíst. Je tam doslovná citace, že se týká jen uvedeného sporu, jakož i to, že soud nemá pravomoc určovat, zda mají být speciální školy, speciální třídy nebo společné vzdělávání. Je to nahoře v článku. Na odkaz stačí prokliknout. Právním výkladem nelze překlenout to, co je jasně napsáno, natož tvrdit pravý opak.

To se mi líbí · Odpovědět · 6 t · Upraveno

Rozsudek D.H. byl i velmi okrajově zmíněn deníkem Blesk (jedním z aktérů advokační koalice II), a to například v článku, jež se zabýval výše zmíněnou problematikou sbíráním statistik o romských žácích (v tomto případě byl rozsudek titulován přívlastkem „Rozsudek, který vše změnil“, viz níže).

Rozsudek, který vše změnil

V listopadu roku 2007 rozhodl velký senát Evropského soudu pro lidská práva ve sporu »D. H. a ostatní proti ČR«, že Česko nepřímo diskriminovalo 18 romských školáků z Ostravska. Ti chodili do tehdy ještě zvláštních škol. Zároveň dle verdiktu Česko porušilo jejich právo na vzdělání. Soud každému školákovi přiznal náhradu 4 tisíce eur. Právě od rozsudku se odvíjejí některé povinnosti pro Česko, například i námi probírané počítání romských školáků.

„Údaje popisující romskou tematiku v oblasti základního vzdělávání jsou nezbytné pro sledování postupu plnění výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D. H. a ostatní proti ČR,“ napsal ředitelům v dopise náměstek ministerstva školství Václav Pícl. Tématu vzdělávání romských dětí se chopily i některé neziskové organizace, které úspěšně tlačily na ministerstvo pod vedením Valachové, aby prosadilo inkluzi.

Obrázek 2: Příklad rétoriky týkající se rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice z deníku Blesk (Renovica aj. 2018)

Tento rozsudek by se tedy dal považovat za určitý externí vliv, jež je vnímán některými aktéry jako odrazový můstek pro mnohé změny, které se v následujících letech udály. Mohli bychom jej tedy považovat za onen externí vliv, jež byl později využit advokační koalicí I k prosazení svých záměrů. Nejde si ovšem nepovšimnout toho, že mezi vydáním rozsudku v roce 2007 a obdobím nejpřekotnějších změn uběhla dlouhá doba a také toho, jak se diskuze vyvíjela – z tématu inkluze romských žáků se v následujících letech začalo hovořit spíše o začleňování žáků s lehkým mentálním postižením.

Za externí zásah by se dala považovat i aktivita médií a případně vstup některých z nich do advokačních koalic (z mediální analýzy jsme viděli, že pozornost médií v letech 2015-2018 značně vzrostla), kterou podpořila neschopnost MŠMT dostatečně komunikovat o chystaných

změnách (kritizována respondenty v rámci rozhovorů). Tento vstup do diskuze bychom mohli vysvětlit snahou o získání pozornosti veřejnosti (školství je díky své mediální uchopitelnosti a pochopitelnosti vděčné téma) nebo vzrůstající spolupráci některých aktérů s vybranými médii, v období 2015-2018 se například značně zvýšil počet rozhovorů a glos jednotlivých politiků, kteří je nechávali publikovat ve vybraných médiích. Tyto mediální vstupy, jejichž cílem často bylo osočovat jiné aktéry (včetně MŠMT), do určité míry sloužily jako zdroje informací, jež nahrazovaly zdroje oficiální a objektivní.

Ve chvíli, kdy se MŠMT pokusilo tento komunikační nedostatek kompenzovat, byl už termín *inkluz*e zakotven ve společenské diskuzi i se všemi negativními konotacemi a na „nápravu“ veřejného mínění bylo již pozdě. Tuto myšlenku podpořili respondenti, kteří ani ne tak jako tempo změn vnímali jako problémové informační vakuum, které změny v letech 2015 doprovázelo. To jen podpořilo nervozitu ohledně chystaných novel a dalo prostor pro spekulace médií a osob v nich vystupujících o změnách a jejích následcích.

Hypotéza č. 2

Aktéři v rámci vnímaných koalic se navzájem ve svých přesvědčeních utvrzují a vyhrazují se proti aktérům, jež dle nich náleží do koalice jiné. Tito jejich „opONENTI“ jsou často kvůli optice devil shift vnímáni jako horší a ještě rozdílnější, než možná ve skutečnosti jsou, což vzájemné nepochopení více prohlubuje.

Již v části věnované rozdělení do advokačních koalic jsme si mohli povšimnout určitého vymezování jednotlivých aktérů vůči aktérům příslušícím do koalice druhé (vymezování vůči určitým aktérům bylo také jedním z kritérií pro zařazení do dané advokační koalic). Podobnému

vymezování značně napomohl mediální prostor, který se najednou v letech 2015-2018 tématu poskytl, viz oddíl *Média v Kapitole 6a: Rozdělení do advokačních koalic*.

Z pouhé mediální analýzy by se dalo usoudit, že na poli diskuze o inkluzi dochází k jasnému vyhranění na dva různé tábory shlukující MŠMT a „ziskuchtivé neziskovky“ podporované „Evropou“ na straně jedné versus Václava Klause mladšího, Miloše Zemana, vybraná média a vybrané zástupce školství (ať již speciálního nebo hlavního vzdělávacího proudu) na straně druhé.

Jen pro ukázkou zde můžeme uvést příklady vzájemného osočování se z obou advokačních koalic, autorem prvního výroku je Bohumil Kartous z EDUin, ve kterém naráží na komentář prezidenta Pedagogické komory:

„Publikujeme komentář Boba Kartouse, který reaguje na lži a zavádějící informace publikované v textu Radka Sarköziho, prezidenta spolku Pedagogická komora, který vyšel v Mladé frontě Dnes dne 20. února. Komentář Boba Kartouse vyšel v tomtéž médiu dne 27. 2 2019.

Inkluze po česku prý nefunguje, konstatoval Radek Sarközi v MF DNES (20. února 2019). Fakta, která mají doložit její nefunkčnost, jsou však prokazatelné manipulace. Autor se neobtěžuje rozlišovat mezi různými druhy speciálních potřeb a mluví jen o dětech s mentálním postižením. Ty tvoří z celkového počtu dětí s přiznanou speciální podporou jen malou část.“
(Kartous 2019)

Pro druhý příklad vzájemného osočování se nemusíme chodit daleko, stačí nahlédnout do komentářů u výše zmíněného příspěvku, kde naopak zmíněný předseda spolku Pedagogické komory kritizuje organizaci EDUin a dále třeba i zmíněnou organizaci ČSOIV:

Radek Sarkozi

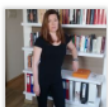

Hrubě manipulativní je už titulek reakce B. Kartouse – kritici současné podoby inkluze navrhuji změny, které umožní, aby lépe v praxi fungovala. To je jádrem návrhů Pedagogické komory, které akceptovalo MŠMT a vtělilo je do návrhu novely vyhlášky č. 27. A těmto změnám se snaží organizace jako ČOSIV zabránit nejpodlejšími způsoby. O tom byl můj původní komentář v MF DNES. A o tom je například i 4stránkový článek v Učitelských novinách na toto téma...

+ 9 | -2 -

[Odpovědět](#)

🕒 1 month ago

Blanka Moravcova

Manipulací jsou spíše tvrzení BK, co vše je možné pro tyto děti ve školách udělat. Kdyby to možné bylo, učitelé by to dělali. Podmínky pro tento ideální stav ale vytvořeny nejsou. Ve školách chybí psychologové, speciální pedagogové a další odborníci, kteří práci s těmito dětmi rozumí a umí ji. Není ani dostatek materiálního vybavení. Je to překotné a nezvládnuté. Největší podpásovka je ale útok na „kritiky inkluze“ vesměs aktivní učitele, protože nikdo z nich inkluzivní vzdělávání neodmítá, ale pouze volá po jejím promyšleném a vhodném organizování.

+ 29 | -1 -

[Odpovědět](#)

🕒 1 month ago

Mediální diskurs optiku *devil shift* dozajista podpořil, protože zobrazování jiných názorů jako extrémnějších a negativnějších (často pomocí zjednodušujících a zkratkových titulků a hesel) je výborným způsobem pro přitáhnutí pozornosti čtenářů. Výrazy typu „zrušení“ (ať již inkluze či speciálního školství), „plošná inkluze“, „nepřizpůsobiví pedagogové“ apod. byla běžnou součástí většiny článků o politice inkluzivního vzdělávání. Z realizované mediální analýzy je patrné, že neutrálních článků bylo publikováno nepatrné množství v porovnání a s těmi, jejichž hlavním cílem byla kritika či podpora jedné nebo druhé advokační koalice. Podobnou vyhraněnost diskuze a určitou tendenci společnosti polarizovat se bez přílišné snahy o dosažení kompromisu zmínil i respondent z Národního ústavu pro další vzdělávání,

V rámci provedených rozhovorů bylo zajímavé sledovat, jak respondenti reagují na zmínku o jiných aktérech – například aktér z advokační koalice I obviňoval jiné aktéry z druhé koalice z vedení proti-inkluzivní kampaně; aktér z advokační koalice II byl velmi kritický vůči působení „neziskovek“ z advokační koalice I, ale nebyl schopen jmenovat jednu specifickou, vždy se o nich vyjadřoval jako o „neziskovkách“; podobně alergický na konkrétně zmínku o

EDUin byl (respektive je) i dle jednoho z respondentů představitel Pedagogické komory (advokační koalice II), který bez diskuze zablokoval člena facebookové skupiny Pedagogické komory poté, co ve zmíněné facebookové skupině položil dotaz týkající se činnosti EDUin. Z výše uvedeného (ať již ze zmíněných příkladů nebo ze zkušeností z rozhovorů) je tedy evidentní, že jednotliví aktéři navzájem vymezení proti sobě postavených koalic také pocítují a vyhrazování se vůči sobě je naprosto běžným tématem jejich příspěvků ve veřejném prostoru. Značná změna se ovšem v rámci rozhovorů udála ve chvíli, když přišla řeč na téma pozitiv, negativ a budoucnosti současné inkluzivní politiky. Mnohdy bylo těžké rozeznat, do jaké koalice daní aktéři spadají. Shodovali se na problémech přílišné administrativy, na špatné komunikaci MŠMT s veřejností, na obavách z financování v budoucnu. Ve finále bylo zjevné, že pokud se vedla diskuze o věcných tématech, jasně stanovené hranice mezi jednotlivými koalicemi se začaly slévat a jejich rozdělení už nebylo téměř vůbec patrné.

Toto vymizení jasné názorové hranice poukazuje na to, že možnost kompromisu mezi jednotlivými koalicemi opravdu není nemožná a že optika *devil shift*, kvůli které se navzájem jednotliví aktéři vnímají jako „mnohem horší a rozdílnější“ než ve skutečnosti jsou, v případě politiky inkluzivního vzdělávání doopravdy sehrála velmi důležitou roli.

Hypotéza č. 3

Vliv jednotlivých koalic je přímo úměrný jejich přístupu k moci. Vládnoucí koalice se tedy snaží o prosazení svých záměrů, zatímco koalice „v opozici“ spíše jen kritizuje, bez značných reálných zásahů do vývoje dané politiky, čímž se jen nadále rozevírají pomyslné nůžky mezi jednotlivými koalicemi.

Vzhledem k tomu, že bylo v části *Advokační koalice* rozhodnuto o zařazení MŠMT do jedné z advokačních koalic, a to do advokační koalice I, je za vládnoucí koalici z let 2010-2018 považována koalice, jejíž je MŠMT součástí. V *Kapitole 5: Průběh přípravy a implementace současné inkluzivní politiky* jsme si mohli povšimnout, že vývoj inkluzivní politiky byl v letech 2010-2018 poměrně kontinuální, co se věcného obsahu změn týče – za poměrně rychle se střídajících ministrů docházelo k vytváření dalších a dalších strategických dokumentů, jež na sebe poměrně tematicky navazovaly a které nakonec vyústily v novelu školského zákona a ve zmíněné vyhlášky. Odlišné bylo ovšem v letech 2010-2018 tempo změn – to nabralo obrátky v období 2015-2018, což mohlo také způsobit to, že do koalic vstoupili další aktéři (médiá) a také došlo v roce 2014 k vládním změnám.

Reálnost zásahu advokační koalice II do vývoje politiky zde ilustruje příklad diskuze zmíněné na stránkách Asociace speciálních pedagogů (advokační koalice II), která přednesla své námítky vůči plánu opatření k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice a jeho aktualizaci tehdejšímu premiérovi Petru Nečasovi. I přes to byla řada kroků ze zmíněného plánu později realizována (sčítání romských žáků, jehož metodika byla označována za pochybnou, revize a následné zrušení RVP ZV LMP). V předchozích částech této práce jsme si mohli všimnout, že aktéři z advokační koalice II byli zahrnuti do přípravy vybraných strategických dokumentů, například *Akčního plánu inkluzivního vzdělávání 2016-2018* nebo byli součástí expertních týmů, viz část *Neziskové a nevládní organizace*. I to zjevně nevedlo k uspokojení aktérů z advokační koalice II, jež i přes toto zahrnutí do procesu pokračovali v neúnavné kritice činnosti vládnoucí advokační koalice. Zmíněná Asociace speciálních pedagogů na svých webových stránkách hovoří o „marginálním vyslyšení odborné veřejnosti“. Níže je zahrnuta ukázka, ze zdroje tohoto výroku, která celkem úspěšně vystihuje názor advokační koalice II na reálnost dopadu jejich působení při tvorbě politiky inkluzivního vzdělávání:

„V létě loňského roku byl poslanci schválen poslední návrh novely školského zákona a v těchto dnech i jeho poslední novela, která měla účinnost schváleného zákona o dva roky odložit. Nestalo se tak a poslanci bez ohledu na téměř sedmdesát tisíc podpisů pod peticí za zachování standardního speciálního vzdělávání hlasovali proti absolutní většině těch, kteří školství opravdu rozumějí, nebo mají s integrací svých dětí neblahé zkušenosti. Možná nechci znát důvod, protože podkladů o nepřipravenosti škol na „společnou inkluzi pro všechny“ měli z těchto kruhů víc než dost.

Před několika týdny vyšla ve Sbírce zákonů Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Obě normy mají jedno společné – snaha o kompromis mezi neznalými, ale o to urputnějšími politicky vlivnými aktivisty a odbornou veřejností, která je sice vybavena pedagogickou teorií a praxí, nicméně s minimálním politickým vlivem. Šlo ale opravdu jen o snahu. Ministerstvo neustále argumentuje, že vše bohatě diskutovalo s odbornou veřejností. To je pravda. Ale již nesdělují to „B“ – že ji vyslyšelo pouze v marginálních případech a do věcí zásadních si nenechalo mluvit. Je to zvláštní, když v současné době na ministerstvu nenajdete žádného odborníka na speciální vzdělávání a i vedoucí daného oddělení má se školstvím společné jen to, že do školy chodila. Pravda, se ziskuchtivými neziskovkami je propojená dokonale.“ (Pilař 2016b)

Podobná nespokojenost s dopadem změn a návrhů „opoziční koalice“ jen dává prostor pro další veřejné vymezování se a zhoršuje pohled jednotlivých aktérů na aktéry z druhé koalice.

Kapitola 6c: Výsledky testování hypotéz metodou process tracing

Jak již bylo zmíněno, v rámci testu proskoku kruhem se bere v potaz nedostatek evidence, který umožňuje eliminaci stanovených hypotéz. U všech hypotéz byla shledána evidence, která do určité míry danou hypotézu potvrdila – tedy hypotéza „proskočila“ kruhem a nemůže být vyvrácena. Samozřejmě zde nechceme tvrdit, že námi zmíněné hypotézy jsou jedinými důvody vyhocení diskuze, na druhou stranu ovšem výsledky z předchozí kapitoly poukazují na to, že testované mechanismy ve vyhocení diskuze o politice inkluzivního vzdělávání mohly hrát určitou roli. Právě toto zjištění bude využito v následující kapitole, která si vytyčila velmi ambiciózní cíl, a to navrhnout opatření, jež by mohla vést ke zlepšení vztahů mezi aktéry obou koalic.

Shrnutí kapitoly

V *Kapitole 6* došlo k rozdělení nejvýraznějších aktérů do advokačních koalic na základě dvou kritérií – jejich postoje k současné inkluzivní politice a jejich tendenci se vyhraňovat/nevyhraňovat vůči jiné skupině aktérů. Toto rozdělení bylo zdůvodněno postoji a činy daných aktérů. Dále byly pomocí metody *process tracing* a testu proskoku kruhem otestovány hypotézy, jež popisovaly mechanismy, které zapříčinily vznik konečné situace, a to vyhocené přijetí politiky inkluzivního vzdělávání ze strany řady aktérů. V kapitole bylo shledáno, že hypotézy se nedají vyvrátit, protože existuje evidence, která je potvrzuje. Příčiny hledané výzkumnou otázkou č. 2 tedy mohou být následující – zaprvé se jednalo o působení externích vlivů, jejichž míru dopadu do určité míry ovlivnila činnost/nečinnost aktérů působících v advokačních koalicích – ať již rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice nebo zapojení médií (ať již samovolně či skrz jednotlivé aktéry). Zadruhé sehrála důležitou roli optika *devil shift*, jež debatu o věcných problémech inkluze a školství obecně mnohdy přesunula spíše jen k očerňování jednotlivých aktérů

z rozdílných koalic. Zatřetí se docela logicky ukázalo i to, že vládnoucí koalice využívala svého postavení k prosazení svých vlastních záměrů bez notného zapojení opozice, což vyhrocenost diskuze a vzájemné osočování se mezi jednotlivými aktéry jen umocnilo.

Kapitola 7: Doporučení

Následující řádky se věnují zodpovězení poslední výzkumné otázky, a to „***Můžeme na základě našich zjištění navrhnout nějaké kroky, které by situaci zklidnily a dopomohly ke kompromisnějšímu a harmoničtějšímu vývoji v oblasti inkluzivního vzdělávání?***“

Autorka práce si je vědoma skutečnosti, že měla při analýze situace k dispozici omezený vzorek respondentů a že složitost problematiky vyžaduje komplexní přístup, jehož návrh zřejmě není v jejich silách a možnostech této diplomové práce. I přesto by se ovšem na základě získaných poznatků ráda pokusila navrhnout alespoň dílčí opatření, která by mohla přispět ke zlepšení situace a mohla by být brána v potaz i v budoucnu při tvorbě a implementaci veřejných politik nejenom v oblasti školství. Opatření jsou založena například na spolupráci aktérů napříč advokačními koalicemi nebo na snaze o eliminaci optiky *devil shift*.

Komunikace a připravenost systému

Jednou z nejčastějších výtek směřujících k MŠMT ve vztahu k tvorbě a implementaci inkluzivní politiky z obou advokačních koalic byla nedostatečná komunikace o chystaných změnách v letech před novelou školského zákona z roku 2015 a v měsících následujících. Situaci na klidu nepřidala ani výměna ministrů. Toto informační vakuum dalo prostor pro spekulace o nové podobě školského zákona a pro šíření obav z „nahnání všech dětí s postižením do hlavního vzdělávacího proudu“ nebo o „zrušení speciálního školství“. Nedostatek informací také nepomohl ke zlepšení připravenosti systému především na realizaci nových podpůrných opatření, což se promítlo například v nedostatku lidských zdrojů nebo frustraci pracovníků ve školství z nejasného vývoje. Pro zlepšení komunikace a připravenosti systému by bylo vhodné zapojit do diskuze o inkluzivním vzdělávání širší spektrum aktérů, například zorganizovat konference a kulaté stoly, kde by byli přítomni zástupci celého spektra zainteresovaných aktérů

(z obou advokačních koalic), a to i na regionální úrovni. Nutná je posléze i reakce na podněty vzešlé z těchto diskuzí, například na požadavky o zjednodušení administrativních nároků.

Jasně definování skupin žáků

Jedním z častých argumentů proti inkluzivní politice je to, že se do hlavního vzdělávacího proudu dostávají děti, které tam *nepatří* (u aktérů z advokační koalice II). Tento argument je většinou doprovázen obavou, že tato skupina dětí nebude v hlavním vzdělávacím proudu dosahovat pro ně motivujících výsledků, nebude kolektivem přijata nebo že podpůrná opatření nebudou dostatečná. Po další diskuzi s respondenty, kteří zastávali tento názor, vyplynulo, že většinou mají na mysli děti s lehkým mentálním postižením, nikoliv všechny děti, jimž se dostává podpůrných opatření. Zde dochází ke střetu argumentů – advokační koalice I většinou namítá, že dětí s lehkým mentálním postižením nepřibylo v hlavním vzdělávacím proudu tolik, zatímco advokační koalice II tvrdí opak a zároveň kritizuje efektivitu podpůrných opatření vynaloženou na práci s žáky (většinou intervenci nebo nákup pomůcek). Autorka práce se domnívá (a diskuze s respondenty z advokační koalice II tuto domněnku potvrdila), že zde dochází k následujícímu – ve třídách reálně ve velkém nepřibývají žáci s lehkým mentálním postižením, ale u žáků, se kterými měli učitelé práci „navíc“ i v minulosti, pedagogům najednou přibývají další povinnosti spojené s poskytovanými podpůrnými opatřeními (které zahrnují nemalou porci administrativních úkonů). Jádrem problému je to, že mnohdy tuto vynaloženou práci „navíc“ nevnímají pedagogové s ohledem na výsledky žáka jako efektivní (během rozhovorů například často zaznívala kritika nedostatečnosti pedagogických intervencí a hlavní výtkou byl nárůst administrativní zátěže.) a staví se tak do pozice kritiků inkluze. V rozhovoru pro DVTV dokonce představitel Asociace speciálních pedagogů Jiří Pilař vyjádřil souhlas se současně nastavenou politikou inkluzivního vzdělávání, když se nejednalo o inkluzi žáků s lehkým mentálním postižením. Při komunikaci o inkluzivní politice je tedy nutné definovat, o jaké skupině žáků je řeč, protože je velmi pravděpodobné, že například na inkluzi žáků se

zdravotním postižením se shodne mnohem větší skupina aktérů než na inkluzi žáků s určitým druhem mentálního postižení a obecné zjednodušené výroky jen vedou ke zkratkovitému štítkování se na příznivce či odpůrce inkluze.

Zaměřit se na činnost školských poradenských zařízení

V *Kapitole 5* jsme viděli, že v novele školského zákona z roku 2015 došlo ke konkretizaci podmínek nutných pro zařazení/zřízení oddělených škol, tříd, oddělení nebo skupin „pro děti, žáky a studenty s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, závažnými vadami řeči, závažnými vývojovými poruchami učení, závažnými vývojovými poruchami chování, souběžným postižením více vadami nebo autismem.“ Mezi tyto podmínky patří nemožnost dosáhnout „naplňování vzdělávacích možností“ pomocí podpůrných opatření, „písemná žádost zletilého žáka nebo studenta nebo zákonného zástupce dítěte nebo žáka, doporučení školského poradenského zařízení a soulad tohoto postupu se zájmem dítěte, žáka nebo studenta.“ (Zákon č. 82/2015). Někteří respondenti (jak z advokační koalice I či II) uznávají, že pod tlakem diskuze o inkluzivním vzdělávání se školská poradenská zařízení v individuálních případech (především u „hraničních žáků“) po této konkretizaci podmínek obávají doporučit možnost vzdělávání v základní škole zřízené dle §16 odst. 9. MŠMT by mělo působit proaktivně v minimalizaci výskytu podobných situací a v eliminaci jakéhokoliv podobného tlaku, protože konečným cílem by mělo být úspěšné vzdělávání dítěte, žáka nebo studenta, ať již v hlavním vzdělávacím proudu nebo v základní škole zřízené dle §16 odst. 9, a ne počty dětí, žáků a studentů v hlavním vzdělávacím proudu.

Podpora nadaných žáků

Implementaci inkluzivní politiky komplikuje i fakt, že někteří aktéři vnímají inkluzivní vzdělávání a zvýšení nároků z ní vyplývajících jako překážku pro rozvoj jiných skupin žáků ve třídě, například těch nadaných. Jednoduše řečeno mají pocit, že valná část jejich energie jde na

rozvoj „slabších“ žáků, zatímco tím „trpí“ žáci talentovaní, na něž jim už nezbyvá dostatek času a prostoru. Novela školského zákona z roku 2015 a vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných ovšem umožňuje, aby i žáci nadaní mohli být podporováni podpůrnými opatřeními (například pedagogickou intervencí, pomůckami nebo individuálním plánem), jež jsou v dnešní době mnohem častěji prezentována pouze jako podpora pro žáky na druhém extrému výkonové stupnice. Komunikace ze strany MŠMT ohledně lepší podpory nadaných žáků díky podpůrným opatřením by tak mohla zlepšit náhled některých členů advokační koalice II na současnou politiku inkluzivního vzdělávání.

Revize zrušení RVP ZV-LMP

Zrušení RVP ZV-LMP bylo bezesporu zásadním krokem, na jehož efektivnosti se neshodnou ani aktéři z advokační koalice I (podporující současně nastavenou inkluzivní politiku). Častou kritikou zaznívající z tábora advokační koalice II je nárůst individuálně vzdělávacích plánů pro žáky, kteří byli v minulosti podle RVP ZV-LMP úspěšně vzděláváni (např. v základních školách zřízených dle § 16 odst. 9.). Zrušení RVP ZV-LMP je také viděno jako jedno z nesmyslných nařízeních přicházejících. „shora“, které klade na slabší žáky přílišné nároky. Revize efektivnosti zrušení RVP ZV-LMP a jeho případné obnovení pro určité skupiny žáků by mohlo snížit již tak přebujelou administrativní zátěž a působit jako jeden ze vstřícných kroků pro zlepšení vnímání MŠMT mezi pracovníky ve školství.

Podpora speciálního školství

Při analýze se také několikrát objevily stížnosti na snahu ze strany MŠMT či jiných aktérů (například neziskových organizací) o likvidaci speciálního školství, a to jak prostřednictvím novely školského zákona z roku 2015, po které mělo dojít k likvidačnímu úbytku žáků ve školách zřízených dle §16 odst. 9, tak například ponížením dostupných finančních prostředků. Tyto obavy neustaly ani po ujištění ze strany MŠMT, že k podobnému zrušení nedojde. Tvrzení

ze strany MŠMT se nezdají být pro advokační koalici II důvěryhodná a pracovníci ve školách zřízených dle §16 odst. 9 se mnohdy cítí vnímání ze strany MŠMT ve světle současné inkluzivní politiky jako nedostatečně cenění za svou práci.

Pro dosažení toho, aby měli rodiče a potažmo široká veřejnost lepší představu o různých možnostech vzdělávání pro jejich děti a mohli si tak lépe vybrat, by měla být vyvinuta snaha o uznání a představení systému speciálního školství veřejnosti, aby se tak zlepšilo povědomí o výhodách či nevýhodách různých vzdělávacích režimů. Pro co největší dosah by mohla být zvolena informační kampaň představující prostředí škol, způsob výuky, možnosti dalšího vzdělávání apod. Mohl by vzniknout například portál představující možnosti inkluzivních podpůrných opatření v hlavním vzdělávacím proudu a podmínky pro jejich získání (včetně příkladů z praxe) a možnosti vzdělávání dětí ve speciálním školství (včetně příkladů z praxe). Veřejnost by tak měla jeden ucelený zdroj informací, na který by se mohla obrátit v případě nejasností a který by nahradil mnohdy dramaticky vyznívající média. Na přípravě tohoto portálu by se mohli podílet aktéři z obou advokačních koalic a případná spolupráce by mohla vést ke zklidnění vzájemných vztahů.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo popsat a odhalit, jakým způsobem se v českém kontextu formovala politika inkluzivního vzdělávání MŠMT, pokusit se odhalit příčiny vyostření diskuze o inkluzivním vzdělávání pomocí teorie advokačních koalic a navrhnout doporučení, jež by mohla vést ke zlepšení vnímání a fungování současné politiky inkluzivního vzdělávání. Tento cíl byl splněn v kapitolách č. 5, 6 a 7. V kapitole č. 5 byl popsán vývoj této politiky a ukázalo se, že téma integrace/inkluze bylo na stole ministrů školství mnohem dříve, než se mu začalo po novele školského zákona z roku 2015 věnovat tolik mediální pozornosti. V kapitole č. 6 byli rozděleni aktéři do příslušných advokačních koalic na základě jejich přesvědčení týkajících se politiky inkluzivního vzdělávání a na základě toho, proti jaké skupině aktérů se vyhraňují nebo kterou skupinu podporují. Pomocí metody *process tracing* byly testovány mechanismy ve formě hypotéz a ukázalo se, že dle testu proskoku kruhem tyto hypotézy nemohou být vyvráceny. V kapitole č. 7 byla na základě zjištění diplomové práce formulována doporučení, jež by alespoň částečně mohla napravit vnímání současně nastavené inkluzivní politiky a vztahy mezi jednotlivými advokačními koalicemi. Mezi tato doporučení patřilo například zlepšení komunikace a zkoumání připravenosti systému, zviditelnění podpory nadaných žáků, revize zrušení RVP ZV-LMP a podpora speciálního školství.

Na závěr by autorka práce chtěla podotknout, že si uvědomuje komplexnost zkoumaného problému a že není v silách jedné diplomové práce navrhnout opatření, jež by veřejnou debatu naprosto uklidnila. Autorka práce nicméně doufá, že tento text povede alespoň k zamyšlení jednotlivých aktérů nad podobnostmi jejich postojů s aktéry i mimo jejich advokační koalici, potencionálně i k jejich částečnému sblížení (za klíčové považuje zejména sblížení nejvyšších pater politiky a pracovníků z praxe) a napomůže tomu vyvarovat se podobného vývoje při přípravě a implementaci jiných veřejných politik.

Reference

- ASPČR. *Asociace speciálních pedagogů ČR: O Asociaci, Poslání Asociace* [online]. 2010 [cit. 2019-01-21]. Dostupné z: <http://www.aspcr.cz>
- BAXOVÁ, Pavla. *Vystoupení členů pracovních skupin k naplňování Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání* [online]. In: . [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/dopis_odstupujicich_clenu_na_piv_predsedovi_vlady_a_ministru_skolstvi__25_5_2011.pdf
- BEACH, Derek a Rasmus Brun PEDERSEN. *Process-tracing methods: foundations and guidelines*. Ann Arbor: University of Michigan Press, c2013. ISBN 978-0472051892.
- DURDOVÁ, Karolína. *Advokační koalice na poli inkluze*. Praha, 2018. Seminární práce pro předmět Veřejná politika. Univerzita Karlova.
- DVTV. *Přibývá záškoláků, děti selhávají, inkluze nefunguje, tlačí ji neziskovky, říká Pilař* [online]. In: . 2018 [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/pribyva-zaskolaku-a-deti-selhavaji-ucitele-nebyli-na-inkluzi/r~65e83550f61e11e8a1900cc47ab5f122/>
- EDULAB. *Ředitelé základních škol nejvíce trápí byrokracie, finance a inkluze*. EDULAB [online]. 7.11.2018 [cit. 2019-01-17]. Dostupné z: <https://www.edukacnilaborator.cz/novinky/reditele-zakladnich-skol-nejvice-trapi-byrokracie-finance-a-inkluzi>
- EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA. *VĚC D. H. A OSTATNÍ proti ČESKÉ REPUBLICĚ: (stížnost č. 57325/00)* [online]. 13.11.2007 [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/02/D0/m000002D0.pdf

- FEŘTEK, Tomáš. *Mladá fronta Dnes: Valachová přikládá pod kotel* [online]. 14.3.2016 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/mlada-fronta-dnes-valachova-priklada-pod-kotel/>
- HŮLOVÁ, Kateřina. *Inkluzivní vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na základní škole*. Praha, 2018. Bakalářská práce. Univerzita Karlova.
- HYNEK, Matěj. Valachová byla nejhorší ministryně školství, tvrdí učitelé. Za inkluzi jí naložili. *Blesk* [online]. 16.3.2018 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/530615/valachova-byla-nejhors-ministryne-skolstvi-tvr-di-ucitele-za-inkluzi-ji-nalozili.html>
- JAKUBCOVÁ, Jitka. *Inkluze na Základní škole Miroslav*. Znojmo, 2017. Bakalářská práce. Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo.
- KARTOUS, Bohumil, 2016. *Mladá fronta Dnes: Politická zbabělost Petra Fialy* [online]. 14.4.2016 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/mlada-fronta-dnes-politicka-zbabelost-petra-fialy/>
- KARTOUS, Bob, 2019. *Mladá fronta Dnes: Kritika inkluze velí – zpátky na stromy!* [online]. 3.3.2019 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/mlada-fornta-dnes-kritika-inkluze-veli-zpatky-na-stromy/>
- KOHOUTEK, Rudolf. Historie pedagogicko-psychologického poradenství. *Pedagogická orientace*. 1998, **1998**(3), 30-45. ISSN 1211-4669.
- KUNŠTEKOVÁ, Jana. Stoupencům inkluze ve školství docházejí argumenty. *Literární noviny* [online]. 3.3.2019 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <http://literarky.cz/domaci/27907-stoupen-cm-inkluze-ve-kolstvi-dochaze-ji-argumenty-?fbclid=IwAR0feYUXcQGhao7FkltljqD-DXLIRPY5e66aSIJjusivJbsM8BnSMOEB2rs>

- MAČÍ, Josef. *Zeman vysvětlil, na co potřebuje inkluze paravan. Ale kde to vzal?* [online]. 25.10.2018 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zeman-vysvetlil-na-co-potrebuje-inkluze-paravan-ale-kde-to-vzal-58975>
- MACH, Jiří. *Inkluze na zkoušku, navrhuje Zeman* [online]. 7.3.2016 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <http://www.nadejeproautismus.cz/inkluze-na-zkousku-navrhuje-zeman/>
- MAZÁK, Jaromír. Process tracing: zkoumání kauzality v případových studiích. *Sociológia*. Praha: Katedra sociologie FF UK, 2017, (1), 62.
- MEDIAGURU. Nejčtenější je Blesk, za rok si polepsily deníky zdarma. *Mediaguru.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-12-21]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2018/02/nejctenejsi-je-blesk-za-rok-si-polepsily-deniky-zdarma/>
- MŠMT, 2001. *Bílá kniha - národní program rozvoje vzdělávání v České republice* [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris, 2001 [cit. 2018-01-13]. ISBN 80-211-0372-8. 58. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>
- MŠMT, 2010a. *Národní akční plán inkluzivního vzdělávání 2010-2013* [online]. 2010 [cit. 2019-06-24]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/msmt/strategie/narodni-akcni-plan-inkluzivniho-vzdelavani-2010-2013?typ=o>
- MŠMT, 2010b. *Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989* [online]. In: . 2010 [cit. 2018-01-13]. 30. Dostupné z: www.msmt.cz/file/10376_1_1/download/

- MŠMT, 2011. *MINISTR DOBEŠ: ODHOD ODBORNÍKŮ Z NAPIV JE PŘEDČASNÝ A NEDŮVODNÝ* [online]. 30.5.2011 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministr-dobes-odchod-odborniku-z-napivu-je-predcasny-a?highlightWords=NAPIV>
- MŠMT, 2012. *Plán opatření k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice* [online]. In: MŠMT. 2012, 12.11.2012 [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-predstavilo-plan-opatreni-k-vykonu-rozsudku-d-h-proti>
- MŠMT, 2013. *Stálé fórum nevládních neziskových organizací* [online]. 2013 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/stale-forum-nevladnich-neziskovych-organizaci>
- MŠMT, 2015. *Akční plán inkluzivního vzdělávání na období 2016-2018* [online]. In: MŠMT. [cit. 2018-05-18]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/apiv_2016_2018.pdf
- MŠMT, 2016a. *Expertní tým Ministerstva školství* [online]. In: . 14.4.2016 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/39554/>
- MŠMT, 2016b. *Npravdy o inkluzi* [online]. 13.4.2016 [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/37337/>
- MŠMT, 2016c. *MŠMT PŘIJALO DALŠÍ OPATŘENÍ OHLEDNĚ PLNĚNÍ ROZSUDKU D. H.* [online]. 25.1.2016 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-prijalo-dalsi-opatreni-ohledne-plneni-rozsudku-d-h?highlightWords=FÓRUM+NEVLÁDNÍCH+ORGANIZACÍ>
- MŠMT, 2016d. *Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se... VYHLÁŠKA Č. 27/2016 SB., O VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI A ŽÁKŮ*

NADANÝCH, VE ZNĚNÍ ÚČINNÉM OD 1. 1. 2018 [online]. 2016 [cit. 2019-06-25].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>

MŠMT, 2017. *Reakce MŠMT na otevřený dopis Asociace speciálních pedagogů ČR* [online]. 30.8.2017 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <http://www.ceskaskola.cz/2017/08/reakce-msmt-na-otevreny-dopis-asociace.html>

MŠMT, 2019. *MŠMT NAVŠTÍVIL KOMISAŘ RADY EVROPY PRO LIDSKÁ PRÁVA: Tisková zpráva* [online]. 26.9.2019 [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-navstivil-komisar-rady-evropy-pro-lidska-prava?highlightWords=Muižnieks>

MUIŽNIEKS, Nils. *Roma segregation remains a serious problem in the Czech Republic* [online]. Commissioner for human rights, 2012 [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/roma-segregation-remains-a-serious-problem-in-the-czech-republic>

NIDV. *MŠMT SCHVÁLILO NÁVRH AKČNÍHO PLÁNU INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA OBDOBÍ 2019–2020* [online]. 20.11.2018 [cit. 2019-01-17]. Dostupné z: <http://www.inkluzevpraxi.cz/kategorie-verejna-sprava/1711-msmt-pripravilo-navrh-akcniho-planu-inkluzivniho-vzdelavani-na-obdobi-2019-2020>

Novela školského zákona č. 82/2015 Sb.: Školský zákon ve znění zákona č. 82/2015 Sb. s vyznačením změn. In: . 2015. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/file/35181/>

ODEHNAL, Martin. *Otevřený dopis předsedovi vlády a ministru školství. Asociace speciálních pedagogů* [online]. 14.12.2018 [cit. 2019-01-17]. Dostupné z: http://www.aspcr.cz/sites/default/files/otevreny_dopis_predsedovi_vlady_cr_a_ministru_skolstvi_mladeze_a_telovychovy.pdf

OHLÍDAL, Ivan. *Rozprava Poslanecké sněmovny* [online]. 9.5.2013 [cit. 2019-06-27].

Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/053schuz/s053037.htm>

PEDAGOGICKÁ KOMORA, 2018a. *Výsledky ankety: Nejlepším ministrem školství byl Petr Pitħa, nejhorší byla Kateřina Valachová* [online]. 14.3.2018 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z:

<https://www.pedagogicka-komora.cz/2018/03/vysledky-ankety-nejlepsim-ministrem.html>

PEDAGOGICKÁ KOMORA, 2018b. *Seznam členů pracovní skupiny společného a speciálního vzdělávání MŠMT* [online]. 12.10.2018 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z:

<https://www.pedagogicka-komora.cz/2018/10/seznam-clenu-pracovni-skupiny.html>

PILAŘ, Jiří, 2016a. *Jiří Pilař ke sčítání romských žáků* [online]. 29.10.2016 [cit. 2019-06-30].

Dostupné z: <http://www.aspcr.cz/asociace-specialnich-pedagogu-cr/2016-10-29-jiri-pilar-ke-scitani-romskych-zaku.html>

PILAŘ, Jiří, 2016b. *Předseda ASP: Inkluze pomůže jen některým* [online]. 3.12.2016 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z:

<http://www.aspcr.cz/asociace-specialnich-pedagogu-cr/2016-03-12-predseda-asp-inkluz-pomuze-jen-nekterym.html>

POTŮČEK, Martin. *Veřejná politika*. V Praze: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-591-6

Ředitele základních škol nejvíce trápí byrokracie, finance a inkluze. *EDULAB* [online].

7.11.2018 [cit. 2019-01-17]. Dostupné z:

<https://www.edukacnilaborator.cz/novinky/reditele-zakladnich-skol-nejvice-trapi-byrokracie-finance-a-inkluz>

RENOVICA, Vera. Exministr školství Dobeš: Valachové je mi líto... Je rukojmím prospěchářů.

Blesk [online]. 14.6.2016 [cit. 2019-06-27]. Dostupné z:

<https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/399984/exministr-skolstvi-dobes-valachove-je-mi-lito-je-rukojmim-prospecharu.html>

- RENOVICA, Vera, David BUDAI a Jiří NOVÁČEK. „Kolik Romů máte ve třídách?“ Ředitelé škol opět počítají, řídit se mají vzhledem. *Blesk* [online]. 18.10.2018 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/571508/kolik-romu-mate-ve-tridach-reditele-skol-opet-pocitaji-ridit-se-maji-vzhledem.html>
- RODIČE ZA INKLUZI. Otevřený dopis aliance Rodiče za inkluzi Miloši Zemanovi. *ČOSIV* [online]. 19.1.2015 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <https://cosiv.cz/cs/2015/01/20/otevreny-dopis-aliance-rodice-za-inkluzi-milosi-zemanovi/>
- SABATIER, Paul, 1998 The advocacy coalition framework: revisions and relevance for Europe. *Journal of European Public Policy*[online], 4.2.2011 [cit. 2018-12-09]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13501768880000051>
- SABATIER, Paul A, 2007. *Theories of the policy process*. 2nd ed. Boulder, Colo.: Westview Press, ISBN 0813343593. 189-190.
- SVOBODA, Pavel. Asociace speciálních pedagogů ČR: OTEVŘENÝ DOPIS MINISTRYNI ŠKOLSTVÍ ČR ze dne 26. ledna 2010. *Asociace speciálních pedagogů ČR* [online]. 26.1.2010 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <http://www.asper.cz>
- ŠKUTOVÁ, Karolína. *Přípravná třída jako prostředí podporující rozvoj dítěte před vstupem do povinného vzdělávání*. Olomouc, 2017. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.
- ŠPLÍCHALOVÁ, Kateřina. *Teorie a praxe inkluze v oblasti vzdělávání po roce 1989*. Pardubice, 2018. Diplomová práce. Univerzita Pardubice.
- ŠTÁBLOVÁ, Barbora. *Inkluze ve vzdělávání z pohledu pedagogů základních škol*. Zlín, 2015. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
- ŠVANCAR, Radmil. Čemu věřit?. *Učitelské noviny* [online]. 2012, **2012**(46) [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=6994>

ŠVANCAR, Radmil. Vzniká nové znění paragrafu 16. *Učitel'ské noviny* [online]. 16.2.2018, , 9-11 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: http://www.aspcr.cz/sites/default/files/un_7_2018m_odehnal_vznika_nove_zneni_ss_16_unor_2018.pdf

TAUCHMANOVÁ, Radka. *Postoje učitelů prvního stupně základních škol k inkluzi*. Liberec, 2017. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci.

UPOL. *Postoje a potřeby pedagogické veřejnosti ve vztahu k implementaci podpůrných opatření podle nové školské legislativy*. Olomouc, 2015. Zpráva z výzkumu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR. Univerzita Palackého.

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programové prohlášení vlády Jiřího Paroubka* [online]. 2005, , 17 [cit. 2019-06-26]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/jiri-paroubek/Programove-prohlaseni-vlady-Jiriho-Paroubka_1.pdf

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programové prohlášení Vlády České republiky* [online]. 4.8.2010 [cit. 2019-06-26]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programové prohlášení Vlády České republiky* [online]. 2013, , 1-11 [cit. 2019-06-26]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/tema/Programove-prohlaseni-vlady-20130802.pdf>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programové prohlášení Vlády České republiky* [online]. 2014, , 14 [cit. 2019-06-26]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Programové prohlášení Vlády České republiky* [online]. 2017 [cit. 2019-06-26]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni-vlady-162319/>

VLÁDNÍ VÝBOR PRO ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÉ OBČANY. *Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením*. Praha, 1998.

ZEMAN, Marek. *MŠMT PŘEDSTAVILO PLÁN OPATŘENÍ K VÝKONU ROZSUDKU D.H. PROTI ČR* [online]. 2012 [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-predstavilo-plan-opatreni-k-vykonu-rozsudku-d-h-proti>

Teze diplomové práce

Jméno studenta/studentky: Karolína Durdová

Název v jazyce práce: Politika inkluzivního vzdělávání: Výsledek advokačních koalic?

Název v anglickém jazyce: Policy of Inclusive Education: Result of Advocacy Coalitions?

Klíčová slova: inkluzivní vzdělávání, inkluze, advokační koalice, teorie advokačních koalic

Klíčová slova anglicky: inclusive education, inclusion, advocacy coalition, advocacy coalition framework

Akademický rok vypsání: 2017/2018

Jazyk práce: čeština

Typ práce: diplomová práce

Ústav: Katedra veřejné a sociální politiky

Vedoucí / školitel: PhDr. Michaela Hiekischová

Obor práce: Veřejná a sociální politika

Teze diplomové práce (výzkumný projekt):

A. Vymezení výzkumného problému

Tato práce se bude zabývat rozporuplným přijetím inkluzivní vzdělávací politiky, která byla a je připravována a implementována Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Zaměří se na hledání důvodů, které vedly ke zpolitizování této politiky a pokusí se odhalit kroky, které vedly k současné situaci, kdy téma „inkluze“ vyvolává vášnivé diskuze mezi různými aktéry působícími v oblasti vzdělávání v České republice.

V současné době existují odborné články a výzkumy, které zkoumají např. pohled pedagogů na současnou podobu inkluzivní politiky (UPOL, 2015), přístup médií k tématu inkluze (Pejšová, 2017), také jsou k dispozici zahraniční studie zkoumající roli základních škol praktických v procesu inkluze a názory dětí, kterých se inkluze týká (Shaw, 2017), roli

komunity a spolupráce jednotlivých aktérů (Johnstone & Warwick, 1999) nebo samotné definice termínu inkluze (Nilholm & Göransson, 2017). Tato práce bude analyzovat vznik politiky inkluzivního vzdělávání v českém prostředí, a to pomocí metody process tracing. Následně se pokusí o vysvětlení současné situace, kdy se aktuální pojetí inkluzivního vzdělávání stalo tématem, jež názorově rozděluje aktéry na několik proti sobě stojících táborů a neobvykle výrazně se promítlo i do mediálního diskurzu.

B. Cíle diplomové práce

Cílem této práce je popsat a odhalit, jakým způsobem se v českém kontextu formovala politika inkluzivního vzdělávání Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Konkrétně se tedy zaměřím na proces vytváření, přípravy a implementace inkluzivní politiky s důrazem na postoje a názory aktérů a na mediální diskurz. Dále se práce pokusí vyvrátit nebo potvrdit hypotézu, že za vyhrocením dnes značně zpolitizované diskuze o inkluzivním vzdělávání stojí vytvoření advokačních koalic, které se v této oblasti snaží prosadit své cíle.

C. Výzkumné otázky

Klíčová výzkumná otázka je následující: Proč se stala inkluzivní politika realizovaná Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy politickým tématem, které rozděluje nejenom politické strany, ale i širokou veřejnost a která získala značnou mediální pozornost, jež situaci ještě více vyhrocuje? Můžeme dnešní situaci objasnit pomocí teorie advokačních koalic? Další výzkumnou otázkou je: Jak probíhala příprava současné inkluzivní politiky a její implementace? Co bylo hlavním hnacím motorem přípravy a implementace této politiky?

D. Teoretická východiska

Hlavní výzkumnou otázku se pokusím zodpovědět pomocí teorie advokačních koalic, kterou se zabýval například Paul A. Sabatier a Hank C. Jenkins-Smith, podle níž jsou základním tmelem politiky sdílená přesvědčení. Ta jsou obtížně měnitelná a jsou vytvářena podporou či odmítáním určité veřejné politiky nebo i příslušností k určité politické ideologii. Jednotliví aktéři vyhledávají spojence, kteří sdílí jejich přesvědčení a společně prosazují svou agendu. Uvnitř koalice se utvrzují ve svých přesvědčeních a společně se vymezují vůči jiným koalicím, čímž se rozdílují mezi jednotlivými koalicemi jen prohlubují. Názory koaličních

aktérů se ovšem nemusí shodovat úplně, jednotliví aktéři se spokojí i s kompromisním řešením uvnitř koalice, pokud to znamená, že se jim podaří prosadit jejich postoj na úkor koalice jiné. Tato ochota přijmout kompromis pramení z naší averze vůči ztrátám; neboli z toho, že si pamatujeme více své ztráty než zisky a za jakýchkoliv podmínek se snažíme ztrátám zamezit, i za nutnosti hledání kompromisního řešení.

Hypotézou této práce je, že k vyhocení debaty o inkluzivní politice došlo kvůli aktivitě advokačních koalic, které se s ohledem na tuto politiku vytvořily a které jen posílily názorové rozdíly mezi jednotlivými aktéry z různých advokačních koalic a znemožnily a znemožňují průběh klidné a konstruktivní diskuze.

E. Výzkumný plán

Pro popis vývoje a vysvětlení současné situace bude použita metoda process tracing, při které dochází k mapování kauzálních událostí, jež byly příčinami určité situace – v tomto případě zpolitizování a vyhocení diskuze o inkluzivním vzdělávání. Metoda se může využít k vysvětlení mechanismů které způsobily nebo zabránily určitému jevu, v tomto případě bude zkoumat, zdali došlo k vytvoření advokačních koalic, jež v dnešní době znemožňují konstruktivní debatu. Metoda process tracing je kvalitativní metodou, pro jejíž využití je třeba diagnostikované evidence, kterou bude shromažďovat ze článků denního tisku, tiskových zpráv, vládních dokumentů, právních dokumentů a odborných dokumentů a výzkumů.

F. Seznam odborné literatury a zdrojů empirických dat

V práci budou využity například tyto dokumenty:

Denní tisk

ČÁPOVÁ, Hana. *Nechali jsme kázat bludy proti inkluzi* [online]. 12.12.2017 [cit. 2018-01-13].

Dostupné z: https://www.respekt.cz/spolecnost/nechali-jsme-protiinkluzivni-lobby-kazat-bludy?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+respekt-clanky+%28Týdeník+Respekt++Všechny+články%29

FEŘTEK, Tomáš. Po Kateřině Valachové zdědíme cestu dlážděnou dobrými úmysly. *RESPEKT* [online]. 11.5.2017 [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/spolecnost/po-katerine-valachove-zdedime-cestu-dlazdenou-dobrymi-umysly>

HRONOVÁ, Markéta. Jako ministr Fiala za inkluzi bojoval, teď coby šéf ODS otáčí a brojí proti rušení praktických škol. *Aktualne.cz* [online]. 7.4.2016 [cit. 2018-01-13]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ods-zahajila-kampan-proti-inkluzi-odmita-povinnny-rok-skolky/r~6e23e0a2fcb611e5a5f4002590604f2e/>

Vládní dokumenty

- MŠMT. *Akční plán inkluzivního vzdělávání na období 2016-2018* [online]. In: MŠMT. [cit. 2018-05-18]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/apiv_2016_2018.pdf
- MŠMT. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* [online]. In: . [cit. 2018-05-18]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf
- MŠMT. *Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989* [online]. In: . 2010 [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/10376_1_1/download/
- MŠMT. *Plán opatření k výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. proti České republice* [online]. In: MŠMT. 2012, 12.11.2012 [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-predstavilo-plan-opatreni-k-vykonu-rozsudku-d-h-proti>

Tiskové zprávy

- Tisková zpráva z 10.11.2010 - MŠMT intenzivně pracuje na řešení problematiky speciálního školství a rovných příležitostí* [online]. 10.11.2010 [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-intenzivne-pracuje-na-reseni-problematiky-specialniho?highlightWords=štrasburk>
- Česká republika byla pochválena za proinkluzivní kroky* [online]. In: . 2015 [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/cr-pochvalena-za-proinkluzivni-kroky-v-souvislosti-s?highlightWords=štrasburk>

Odborné publikace

- PEJŠOVÁ, Zuzana. *Novela školského zákona: Mediální obraz inkluzivního vzdělávání* [online]. Praha, 2017 [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/86065/BPTX_2015_2_11230_0_448936_0_180552.pdf?sequence=1. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze.
- UPOL. *Postoje a potřeby pedagogické veřejnosti ve vztahu k implementaci podpůrných opatření podle nové školské legislativy*. Olomouc, 2015. Zpráva z výzkumu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR. Univerzita Palackého.
- SHAW A. Inclusion: the role of special and mainstream schools. *British Journal Of Special Education* [serial online]. September 2017, 44(3), 292-312. Available from: Academic Search Ultimate, Ipswich, MA. Accessed April 22, 2018
- JOHNSTONE D., WARWICK C. Community Solutions to Inclusion: Some Observations on Practice in Europe and the United Kingdom. *Support For Learning* [serial online]. February 1999,14(1),8. Available from: Academic Search Ultimate, Ipswich, MA. Accessed April 22, 2018.

NILHOLM C., GÖRANSSON K. What is meant by inclusion? An analysis of European and North American journal articles with high impact. *European Journal Of Special Needs Education* [serial online]. August 2017, 32(3), 437-451. Available from: Academic Search Ultimate, Ipswich, MA. Accessed April 22, 2018.

Právní dokumenty

MŠMT. *Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných* [online]. [cit. 2018-01-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaska-c-27-2016-sb-o-vzdelavani-zaku-se-specialnimi-2>

Novela školského zákona č. 82/2015 Sb.: Školský zákon ve znění zákona č. 82/2015 Sb. s vyznačením změn. In: . 2015. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/file/35181/>

G. Předběžná náplň práce v anglickém jazyce

This dissertation will describe and analyse the design, preparation and implementation of the policy of inclusive education in the Czech context. Its aim is to explain the reasons behind the escalation of tensions between different parties from the field of inclusive education, which has been even worsened by the attention given to this policy by Czech media. The hypothesis of this work is that the current situation can be explained by the theory of advocacy coalition framework, which states that when coalitions develop around a certain topic, they tend to increase the differences in opinions between the different coalitions and consolidate their positions within each coalition, making the option of finding a compromise between various coalitions much more unlikely. The method used in this work is the method of process tracing.

Příloha I

Scénář rozhovoru s respondenty:

Úvodní představení tazatele

Role a postoj respondenta k současné inkluzivní politice:

- Co si představíte pod pojmem inkluzivní vzdělávání?
- Mohl/a byste popsat, jak se Vás týká politika inkluzivního vzdělávání?
 - V jaké pracovní/osobní roli?
 - Jak dlouho se Vás tato politika týká?
- Mohl/a byste popsat Váš postoj k politice inkluzivního vzdělávání?
- Jak se Váš postoj k inkluzivní politice vyvíjel časem?
- Jaké silné a slabé stránky současné politiky inkluzivního vzdělávání vnímáte?
- Jak vnímáte veřejnou debatu ohledně inkluzivního vzdělávání? Účastníte se jí a pokud ano, tak jak? Pripadá Vám, že se tomuto tématu dostává dostatečného prostoru?

Aktéři v rámci inkluzivního vzdělávání

- Působení jakých aktérů/institucí vnímáte na poli inkluzivní politiky?
- Kteří aktéři jsou blízcí Vašemu postoji a názoru?
- Kteří aktéři jsou naopak Vašemu postoji a názoru vzdálenější a z jakého důvodu?
- Jak konkrétně vnímáte roli, názory a postoje (*pokud tyto subjekty ještě nebyly zmíněny*):
 - Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, případně jiných ministerstev
 - České školní inspekce
 - Pedagogicko-psychologických poraden
 - Mezinárodních a evropských institucí
 - Neziskových organizací (Můžete nějaké jmenovat?)
 - Profesionálních asociací

- Politických stran (Můžete konkrétně jmenovat některé z nich a vyjádřit jejich postoje? Které strany jsou Vám ohledně názorů na inkluzivní politiku blízké a které ne?)
- Politických představitelů (Můžete některé konkrétně jmenovat a popsat jejich názory? Se kterými souhlasíte a se kterými ne?)
- Médii (Můžete konkrétně jmenovat některé z nich?)
- Školských zařízení (Můžete nějak rozlišit působení a postoje „běžných“ školských zařízení a zařízení specializujících se na vzdělávání žáků se speciálními potřebami?)
- Vedoucích pracovníků školských zařízení
- Pedagogů (Máte zkušenosti s rozdílným vnímáním pedagogů působících na „běžných“ školách a na školách zaměřujících se na vzdělávání žáků se speciálními potřebami?)
- Asistentů pedagoga
- Žáků a jejich rodičů

Vývoj politiky inkluzivního vzdělávání

- Vzhledem k Vaším zkušenostem, jak byste popsal/a historický vývoj politiky inkluzivního vzdělávání od roku 1993 do 2018?
- Měnilo se v průběhu let tempo změn a co tyto změny ovlivňovalo?
- Které změny vnímáte pozitivně a které negativně?
- Jakým způsobem si myslíte, že se bude současná politika inkluzivního vzdělávání vyvíjet v budoucnu?
- Jak byste si Vy představoval/a vývoj inkluzivní politiky v budoucnu?

Další komentáře

- Prostor pro další otázky a komentáře, které vplynuly z předchozích částí rozhovoru.